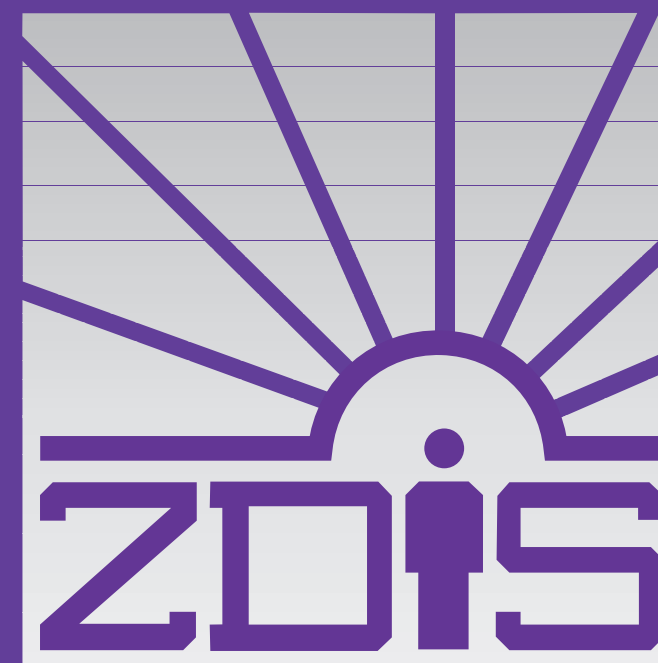

50 LET ZDIS

PRAZNUJEMO PRETEKLOST IZBOLJŠUJEMO PRIHODNOST

Z V E Z A
DELOVNIH
INVALIDOV
SLOVENIJE

3 Uvodnik **5** Spremembe – gibalno razvoja **7** Zveza delovnih invalidov Slovenije skozi čas **13** Zgodovina delovanja strokovnega sveta ZDIS **18** 20. jubilejna revija pevskih zborov DI ZDIS **22** Ana Pintar, predsednica DI Ljubljana - Šiška **23** Albert Pišek, predsednik prvega društva delovnih invalidov v Sloveniji **24** 50 let ODI Zgornje Posotelje **26** Planinski dan invalidov – Kope 2018 **30** Zakaj je nujna avtonomija invalidskih organizacij? **32** Odbor OZN za pravice invalidov – zaključne ugotovitve v zvezi z uvodnim poročilom Slovenije **33** Podelitev listine »Občina po meri invalidov« **35** Aktivnosti ZDIS ob 50 letnici delovanja

VSEBINA

UVODNIK (Drago Novak)	3
SPREMEMBE – GIBALO RAZVOJA (Miran Krajnc)	5
ZVEZA DELOVNIH INVALIDOV SLOVENIJE SKOZI ČAS (mag. Tanja Hočevár)	7
DELOVANJE STROKOVNEGA SVETA ZVEZE DELOVNIH INVALIDOV SLOVENIJE SKOZI ZGODOVINO (mag. Andrejka Fatur Videtič)	13
20. JUBILEJNA REVIJA PEVSKIH ZBOROV DI ZDIS (Tatjana Bečaj)	18
ANA PINTAR, PREDSEDNICA DI LJUBLJANA - ŠIŠKA (Drago Kolar)	22
ALBERT PIŠEK, PREDSEDNIK PRVEGA DRUŠTVA DELOVNIH INVALIDOV V SLOVENIJI (Drago Kolar)	23
50 LET ODI ZGORNJE POSOTELJE (Betka Šeligo Plavčák)	24
PLANINSKI DAN INVALIDOV – KOPE 2018 (Stanislava Tamše)	26
ZAKAJ JE NUJNA AVTONOMIJA INVALIDSKIH ORGANIZACIJ? (Goran Kustura)	30
ODBOR OZN ZA PRAVICE INVALIDOV – ZAKLJUČNE UGOTOVITVE V ZVEZI Z UVODNIM POROČILOM SLOVENIJE (Goran Kustura)	32
PODELITEV LISTINE »OBČINA PO MERI INVALIDOV«, OBČINI DOBRNA, 7. 12. 2018	33
AKTIVNOSTI ZDIS OB 50 LETNICI DELOVANJA	35

Glasilo sofinancira FIHO.

Stališča ZDIS ne izražajo stališč FIHO.

Na naslovnici:

50 Let ZDIS – praznujemo preteklost, izboljšujemo prihodnost

Z V E Z A
DELOVNIH
INVALIDOV
SLOVENIJE

GLASILO

**Zveze delovnih
invalidov Slovenije
št. 15/2018**

Izdajatelj:

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana

Za izdajatelja:

Drago Novak,
predsednik Zveze delovnih invalidov
Slovenije

Uredniški odbor:

mag. Tanja Hočevár,
Drago Kolar, Miroslava Požar

Lektoriranje:

GASSPER, Tonja Gašperšič s.p.

Oblikovanje in grafična priprava:

Birografika BORI d.o.o., Ljubljana

Tisk:

Birografika BORI d.o.o., Ljubljana

Naslov uredništva:

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska cesta 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 534 35 08
E-naslov: zdis@siol.net

Revija je brezplačna, in v javnem interesu, zaradi česar na podlagi 6. točke 42. člena Zakona o davku na dodano vrednost (Uradni list RS št. 117/2006) ni zavezana plačilu DDV.

Izhaja v nakladi 3000 izvodov.

ISSN 1854-0759

UVODNIK

Zveza delovnih invalidov Slovenije (ZDIS) v letošnjem in prihodnjem letu obeležuje 50-letnico svojega delovanja pod geslom »**50 LET ZDIS – PRAZNUJEMO PRETEKLOST, IZBOLJŠUJEMO PRIHODNOST**«. Kot vse drugo v življenju, je tudi čas relativen. Če razmišljamo o stoletjih, se nam zdi 50 let sorazmerno kratko obdobje. Toda če vzamemo za merilo dolžino povprečnega človeškega življenja, predstavlja 50 let kar pomembno obdobje, v katerem se vsakdo od nas srečuje s tveganji, udarci usode, zadovoljstvom in dosežki. Naša preteklost je dolga vrsta zavidanja vrednih uspehov.

Kot reprezentativna organizacija delovnih invalidov in oseb s telesno okvaro smo lahko ponosni na naše delo, **na nekatere naše člane**, ki so pripravljeni sooblikovati ZDIS, ki so pripravljeni dihati z ZDIS, jo nenehno izboljševati in jo znati ceniti; na dobre stike z lokalnimi skupnostmi; na posebne socialne programe in raznolikost delavnic – ti so dopolnilna skrb za delovne invalide in osebe s telesno okvaro in niso in ne morejo biti nadomestek za programe socialnega varstva; ZDIS in društvom invalidov finančna sredstva iz javnih virov niso vnaprej zagotovljena in je potrebno za pridobitev takih sredstev izdelati kvalitetne programe ter jih predložiti tistim, ki so pogoje za sofinanciranje razpisali, po izvedbi pa tudi poročati o namenski porabi denarja; ponosni smo na številne prostovoljce, ki vodijo posamezne dejavnosti in so pripravljeni svoj prosti čas, znanje in izkušnje deliti z nami; na večjo prepoznavnost v širši družbi, saj dobiva ZDIS vabila in povabila na različne konference, okrogle mize; povabila za sodelovanje v strokovnih komisijah in odborih; povabila za predstavitev projektov ZDIS doma in v tujini – v državah Evropske unije.

Prihodnost bo brez dvoma prišla, toda prihodnost še ni nadaljevanje uspehov iz sedanjosti, ki bi nam bili dani sami po sebi. Za uspehe si moramo prizadevati, slabe stvari pa pridejo navadno kar same. Pravi motivi dajejo energijo za naše dejavnosti, brez njih ni razgibanosti, ampak le dolgočasna, siva monotonija.

ZDIS, ki je največja invalidska organizacija, je z jesenjo (6. 11. 2018) dobila novo vodstvo. Spoštovanim kolegom, kolegicam in sodelavkam, ki ste podprli moj program in cilje za nadaljnje delo, se zahvaljujem.

Moja temeljna naloga bo tako skrb za kakovost življenja naših članov, skrb za izenačevanje možnosti invalidov, skratka za implementacijo varstva človekovih pravic inva-

lidov, kot je to opredeljeno v Konvenciji o pravicah invalidov ter drugih mednarodnih in domačih dokumentih, ki naštevajo pravice in dolžnosti invalidov.

Želim si kvalitetnega upravljanja in posledično razvoja ZDIS, ki mora po mojem mnenju temeljiti na načelih odprtosti, udeležnosti, odgovornosti, zaupanju, učinkovitosti in spoštovanju. Prepričan sem, da lahko s pomočjo sodelavcev v organih in strokovni službi ZDIS identificiramo še dodatna načela, ki bodo oplemenitila delo ZDIS.

Naš izziv so negativna stališča, ki jih še vedno izražajo mnogi ljudje, ker ne dojemajo, da invalidi lahko dajo in tudi zares dajejo pozitiven prispevek k našemu gospodarstvu in naši družbi. Vse preveč je ljudi, ki so pozorni samo na invalidnost, človeka pa ne vidijo.

Na drugi strani se zaradi vsakdanjih informacij o težkih življenjskih pogojih delovnih invalidov in članov DI zavedam, da trenutne socialnoekonomske razmere drastično vplivajo na položaj invalidov, ki pa po mojem globokem prepričanju ne smejo biti žrtve napačnih odločitev finančnih lobijev, ki so povzročili krizo. Prepričan sem, da bomo morali v bodoče intenzivneje voditi dialog z delodajalci na eni strani in pripravljavci zadevne zakonodaje na drugi strani, kajti le tako bomo pri oblikovanju in sprejemanju ukrepov za močnejše gospodarstvo, ki je pogoj za socialno vključenost in varstvo invalidov, zagotovili, da delovni invalidi pri teh reformah ne bodo plačali najvišje cene.

Takoj po volitvah v organe ZDIS za obdobje 2018 do 2022 se je konstituiral Upravni odbor in imenoval posamezne vodje komisij na področjih: socialnih in zdravstvenih programov; informiranja; rekreacije in športa; priznanj. Program dela je smelo zastavljen, njegova uresničitev pa ni odvisna samo od vodenja ZDIS, ampak tudi od zunanjih dejavnikov, predvsem naših sofinancerjev programov, kot so FIHO, ZPIZ, Ministrstvo za kulturo, MDDSZEM, občine in seveda donatorji. Veliko vlogo k skupni dobri skrbi za članstvo pa bodo imela tudi društva, povezana v ZDIS, ki se na primarni ravni na različnih prireditvah in tematskih delavnicah srečujejo s svojimi članicami in člani.

Prepričan sem, da bo skupni pozitiven duh preveval tudi naslednja štiri leta med vsemi deležniki in da bo čim manj dejanj, kjer bi vsak rad svoj osebni interes postavil pred skupnega. Zato je Kennedyjev rek v smislu, ne glej, kaj bosta ZDIS ali društvo naredila zame, ampak tudi, kaj lah-

ko sam osebno v danem trenutku pozitivnega naredim s svojim talentom za svojo organizacijo, tudi med nami še kako aktualen.

Ob zaključku izražam željo po timskem delu članov v organih ZDIS, saj bomo le na takšen način oblikovali kvaliteta stališča, argumente in sklepe, ki jih bodo predstavniki zagovarjali v civilnem dialogu z različnimi sogovorniki na področju socialnega in invalidskega varstva.

Timsko delo na drugi strani predpostavlja kreativno, aktivno, konstruktivno, predvsem pa predano sodelovanje vseh članov organov ZDIS. Takšen način sodelovanja in razmišljanja si želim tudi za vse člane društev invalidov, ker bomo tako pokazali enotno moč ZDIS.

V letošnjem letu je Republika Slovenija prvič podala svoje vsebinsko poročilo o izvajanju Konvencije o pravicah invalidov. Hkrati je svoje, alternativno oziroma senčno poročilo podala tudi civilna družba, konkretno Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije in v okviru tega tudi ZDIS. Na podlagi obeh poročil in drugih podatkov je Odbor OZN za pravice invalidov nato izdal ***Zaključne ugotovitve***, ki navaja posamezna področja in člene Konvencije, glede katerih izraža posebno zaskrbljenost in priporočila državi. Odbor posebej omenja predvsem neusklajenost zakonodaje, politik in programov z določbami Konvencije in vztrajanje pri paternalističnem, pokroviteljskem pristopu v zvezi z invalidi, kar je še poudarjeno z medicinskimi in dobrodelnimi modeli invalidnosti. Prav tako Odbor izpostavlja slabo socialno stanje invalidov, problem diskriminacije, nedostopnosti fizičnega okolja, javnega prevoza in informacij.

Zaključne ugotovitve Odbora so do uresničevanja Konvencije v Sloveniji kritične, vendar se do dokumenta naša država doslej žal ni formalno opredelila. Za ZDIS so

ugotovitve podlaga za programe zagovorništva, tako na državni kot na lokalni ravni in naporu ZDIS bodo usmerjeni predvsem v izboljšanje socialnega stanja članov z dvigom invalidnin, dodatka za pomoč in postrežbo in drugih transferjev, ki se že dlje časa ne usklajujejo niti z rastjo življenjskih stroškov.

Velik pomen bo namenjen tudi prizadevanjem proti diskriminaciji, za zmanjševanje izključenosti in socialno aktivacijo delovnih invalidov. Vsled obstoječega normativnega okvira in sistema financiranja invalidskih organizacij je ZDIS, tako kot vse invalidske organizacije, postala predvsem izvajalec socialnih storitev, vendar pa je temeljno poslanstvo organizacije ugotavljanje, artikuliranje in zastopanje interesov slovenskih delovnih invalidov in zagovorništvo nameravamo v prihodnosti posvetiti še večjo pozornost.

Želim, da bi nam bilo v prihodnje boljše; želim si predvsem napredka in stabilnega delovanja ZDIS in društev invalidov – njenih članov.

Menim, da se ugled ZDIS dviguje, **kar je treba predvsem znati in hoteti narediti**, vse skupaj pa je navsezadnje dobra popotnica za naprej.

Toda vrnimo se k našemu jubileju: to, kar je dobro, naj se obdrži, tisto, kar je še boljše, naj se še dodatno razmahne in razvije. Dobro vemo, da tradicijo sicer lahko ustvarimo, toda samo z njo še ne moremo ničesar doseči.

Drago Novak, predsednik ZDIS

SPREMEMBE – GIBALO RAZVOJA

Miran Krajnc

UVOD

Kako minevajo desetletja! In te obletnice, ki so mejniki, nas spominjajo na preteklost, ki nam je v čast in ponos. Takrat, pred mnogimi leti, nas ni bilo prav veliko, saj so starejše le organizacije slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih, in sam imenujem našo Zvezo mater večine sedanjih invalidskih organizacij.

Ta kratek uvod sem napisal le zaradi tega, da bi bolje razumeli tisto, kar se mi zdi pomembno. To pa je naša prihodnost, ki jo zaznamuje razvojna naravnost v osmišljanje enakih možnosti in enakopravne obravnave državljanov Republike Slovenije.

Še zdaleč se ne čutim vizionarja ali se imam za nekoga, ki bo kar prerokoval bodočnost naše organizacije. Ta hodi svojo pot tudi zdaj, ko praznujemo. Zato nam inovativni koraki ne smejo zastati niti za trenutek.

Da bomo lahko šli po poti odličnosti civilnodružbenih organizacij, se mi zdi nujno upoštevati vsaj tri temeljne vrednote. To so prepoznavnost, vidnost in zaveznitvo.

PREPOZNAVNOST

Že dalj časa opažam in tudi opozarjam na premajhno prepoznavnost organizacije v slovenski družbi, kar tisti, ki me

poznate, že veste. Pri tem imam v mislih predvsem lokalno raven, tam, kjer delujemo, tam, kjer so uporabniki naših posebnih socialnih programov, torej tam, kjer so naši temelji, brez katerih ni krovne organizacije, ki se imenuje Zveza DELOVNIH invalidov Slovenije.

Kako naj nas širša in manj zainteresirana javnost prepozna, če imamo naziv zgolj Društvo invalidov? Nekateri bodo rekli, pa saj imamo v občini le eno društvo invalidov in to je naše. To je sicer res, vendar je tako razmišljanje zmotno in je le rutinska posledica nedejavne preteklosti. Vsako naše društvo se mora imenovati Društvo DELOVNIH invalidov, saj se bomo sicer izgubili v množici drugih invalidskih organizacij, za katere pa je že iz naslova mogoče prepoznati, katere uporabnike nagovarjajo in zastopajo.

Našo prepoznavnost bomo okrepili še z obveznim oblikovanjem Aktiva delovnih invalidov, ki mora obstajati v vsakem našem društvu. To je naš zaščitni znak za varovanje pravic članov v času nerazumevanja temeljne človekove pravice do dela.

Pred 50. leti, kot sem omenil v uvodu, smo res lahko bili Zveza društev invalidov. Zdaj, v času specializiranih invalidskih organizacij, pa razumljivo ne več. Zato tudi mi postajamo specializirana invalidska organizacija z jasnim profilom.

Z V E Z A
DELOVNIH
INVALIDOV
SLOVENIJE

VIDNOST

Vidnosti ne dosegamo z napisom na vratih, ampak s svojo dejavnostjo. Našo vidnost torej določa vpetost v družbeni prostor lokalne skupnosti, kadar govorimo o društvih oziroma v procese uveljavljanja na nacionalni ravni, kadar gre za krovno organizacijo.

Vpetost predstavljajo programske aktivnosti, ki omogočajo uporabnikom enake možnosti za izrabo instrumentov za odpravo diskriminacije.

Društva morajo nujno izkazati inovativnost pri programskem izvajanju in uvajanju projektov, ki zajamejo širši krog uporabnikov, torej ne le delovnih invalidov, ampak tudi drugih, po vzoru projekta Občina po meri invalidov.

Ko postanemo javno vidni, imamo boljši dostop do oblasti v občini in, kar je najbolj pomembno, do odločevalcev na področju uresničevanja ciljev invalidskega varstva.

Z vidnostjo se nam večja javni ugled. Posledično k delovanju društva lažje pritegnemo kadre, ki jih navdaja ponos, da lahko sodelujejo v sredini, ki je ugledna in brez vprašljivega družbenega statusa.

Za svojo vidnost v lokalnem prostoru poskrbimo tudi tako, da se pridružimo aktivnostim, ki sicer niso neposredno vezane na društvo, na primer ob občinskem prazniku, kadar lahko sodelujemo v humanitarnih akcijah s prostovoljci, pri čistilnih akcijah v okolju, prireditvah, itd. Z drugimi besedami, s civilnodružbeno dejavnostjo delujemo konkurenčno in nepogrešljivo.

ZAVEZNIŠTVA

Društvom na splošno ni lahko. Saj jim nikoli ni bilo. Na socialnem področju je še bolj problematično, približno tako je kot s socialno državo. Vsi čutimo, da je vedno bolj zmanjkuje. Kaj storiti? Kako si pomagati? Stara modrost pravi, da se je po pomoč najbolje zateči k prijateljem. Kdo so naši prijatelji? Najprej sorodna društva, potem pa seveda tisti, ki imajo največ besede v lokalnem okolju. Te bomo lažje našli, če bodo društvene aktivnosti take, kot sem jih zapisal v poglavju o vidnosti. Sicer pa, nikoli ni prepozno

ali odveč poslati apelov na vplivne osebnosti v občini s klicem na pomoč za rešitev posameznih težav, s katerimi se srečuje članstvo društva ali posameznik. To lahko storimo s pismom članom občinskih svetov, predsednikom komisij ali županom in jih enostavno povprašamo, kako lahko rešijo določen primer. Če na ta način zaposlimo vsaj enega invalida in mu s tem omogočimo, da bo sam zmožen poskrbeti za svojo socialno varnost, smo storili veliko, v bistvu največ, kar sploh lahko dosežemo. Vsi pa vemo, da je nedostopnosti v lokalnem okolju ogromno, zato res nima smisla, da jih navajam, saj jih dobro poznamo in za njihovo grenkobo še predobro vemo.

Poiščimo si zaveznika v poslancu Državnega zbora, svetniku, ki je iz našega okolja in bi nam bil pripravljen prisluhniti.

Toda vedeti moramo, da preden se lotimo sklepanj zavezništev, predvsem najprej poiščemo soglasje v društvu.

Vendarle pa ostro nasprotujem navezovanju na politično stranko, kar lahko v društvo vnese elemente enoumja in zmedo.

SKLEPNE MISLI

Bila je organizacija in mi z njo, dolga desetletja. Skoraj se nismo zavedali, da živimo v njej in rastemo z njo. Vse se nam je zdelo samoumevno, kot da nam je bilo dano, kam moramo, s kom in za koga. Pa je bilo res tako? No, seveda ne čisto tako, nekatere je res nesel tok življenja, vendar kljub vsemu po zaslugi posameznikov, takih inovativnih, predvsem pa razvojno naravnanih, ki so Zvezo delovnih invalidov Slovenije pripeljali na zavidljivo raven.

Bodimo pazljivi in previdno ravnajmo z organizacijo, ki ji v invalidskem prostoru ni para. Pojdimo vstric s časom in nič ne bo narobe, če bo naša ustvarjalnost stopila še za korak dlje.

In čisto na koncu, draga moja invalidska organizacija: ob jubileju ti voščim ustvarjalno bodočnost in odličnost delovanja!

Tvoj član,
Miran Krajnc

ZVEZA DELOVNIH INVALIDOV SLOVENIJE SKOZI ČAS

mag. Tanja Hočevar

UVOD

Pobudo za ustanovitev Republiške Zveze društev za delovne invalide v Sloveniji je dal zvezni odbor Zveze delovnih invalidov Jugoslavije, kajti le v Sloveniji ter Bosni in Hercegovini še ni bilo organizacije delovnih invalidov. Ideja o ustanovitvi je bila prisotna v Sloveniji že leta 1961, vendar se je ustanovitev republiške Zveze društev telesnih invalidov SR Slovenije formalno zgodila v začetku leta 1969.

Pomembno je vedeti, da so poleg invalidov aktivno sodelovali pri ustanovitvi Zveze društev telesnih invalidov SR Slovenije številni predstavniki republiških in občinskih zavodov, občinskih centrov za socialno delo, republiške in občinskih konferenc SZDL.

Za zgodovino pa velja ohraniti spomin, da so bili invalidi športniki pomembni pobudniki organiziranja invalidov v stanovsko organizacijo invalidov, kakršna je bila tedanja Zveza društev telesnih invalidov SR Slovenije.

Seveda pa se niso vsi strinjali z ustanovitvijo takšne organizacije in tako je Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo v dopisu pojasnil svoje stališče do ustanovitve Zveze in sicer, da »stanovska« organizacija delovnih invalidov ni potrebna.

Stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb je ustanovitev Zveze društev za delovne invalide ocenila kot smotno, ker bi organizacija delovnih invalidov lahko:

- pozitivno vplivala na uresničevanje pravic, ki jih imajo delovni invalidi po zakonu;
- sodelovala in dajala iniciativo pri zbiranju in spremljanju predlogov za zakonske osnutke, ki urejajo problematiko delovnih invalidov;
- znatno prispevala in pomagala strokovnim in družbenim službam z izvajanjem ustreznega programa pri reševanju kolektivne in individualne problematike delovnih invalidov.

SPREMINJANJE IMENA

Zveza delovnih invalidov Slovenije (ZDIS) se je v svoji zgodovini kar trikrat preimenovala.

Ustanovljena je bila **16. januarja 1969** pod imenom Zveza društev telesnih invalidov SR Slovenije.

Prvo in edino društvo delovnih invalidov je bilo ustanovljeno pred Zvezo že 27.marca 1968 v občini Šmarje pri Jelšah.

Na skupščini **leta 1973** se je preimenovala v Zvezo društev invalidov SR Slovenije; ustanovljenih in vključenih je bilo 5 medobčinskih društev telesnih invalidov (s 13 podružnicami) in 11 samostojnih društev invalidov v občinah. Iniciativni odbor ni ustanovil medobčinskega društva invalidov v Kopru; dejavnosti medobčinskih društev invalidov v Murski Soboti, Novem mestu in Novi Gorici so zamrle – vodstvo MDI Murska Sobota ni pokazalo interesa za delo, organe medobčinskega društva invalidov Novo mesto in Nova Gorica pa so sestavljali invalidi – civilne žrtve vojne.

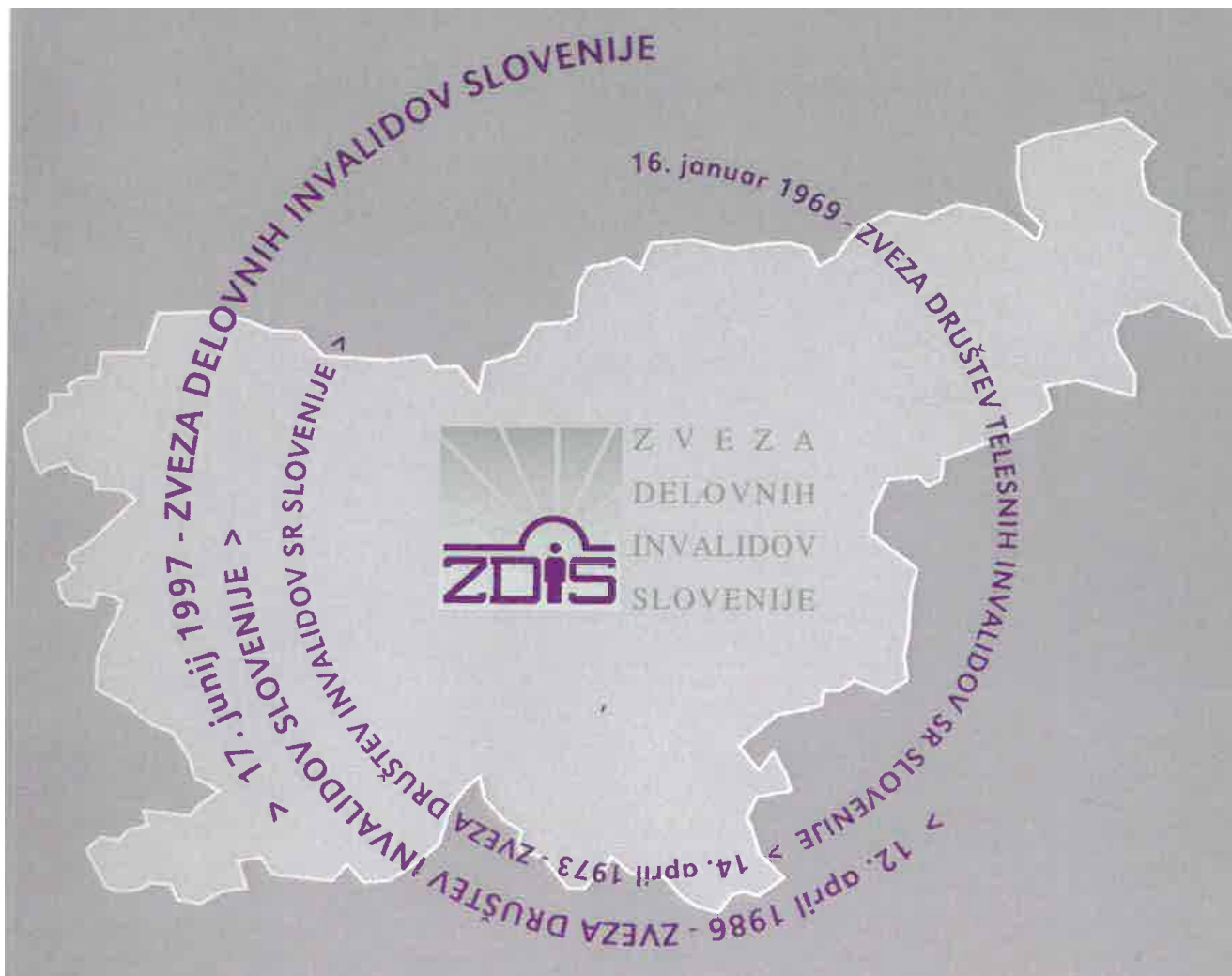
V okviru ZDIS sta delovali tudi Sekcija paraplegikov in tetraplegikov Slovenije in Sekcija za mišična in živčno-mišična obolenja Slovenije. Ti dve sekciji sta se kasneje razvili v samostojni invalidski organizaciji: Zveza paraplegikov Slovenije in Društvo distrofikov Slovenije.

Že leta 1978 je bilo ustanovljenih 40 društev invalidov.

Leta 1986 je skladno s spremembo naziva Socialistične republike Slovenije v Republiko Slovenijo tudi ZDIS spremenila naziv v Zvezo društev invalidov Slovenije. Nadaljevalo se je ustanavljanje društev invalidov na terenu in leta 1988 je bilo v Zvezo včlanjenih 60 društev invalidov.

Razlogi zadnjega preimenovanja, v Zvezo delovnih invalidov Slovenije, se nahajajo v utemeljitvi, podani na skupščini **leta 1997**, in iz dejstva, da ZDIS združuje pretežno delovne invalide; predvsem za delovne invalide II. in III. kategorije pa so razmere na trgu dela vsak dan manj prijazne. V javnosti je prevladovalo zmotno mnenje, da je Zveza društev invalidov Slovenije krovna organizacija vseh slovenskih zvez društev invalidov. Iz zgodovine nastajanja nekdanje Zveze društev invalidov SR Slovenije morda res lahko sklepamo na ambicijo takratne **Socialistične zveze delovnega ljudstva kot ustanoviteljice**, da bi ZDIS postala krovna organizacija vseh invalidskih društev, vendar je življenjska praksa dokazala, da tovrstna krovna organizacija invalidskih organizacij preprosto ni mogoča zaradi prevelike heterogenosti invalidnosti članstva.

Po desetih letih (2007) je bila na pobudo mag. Tanje Hočevar, sekretarke ZDIS, na zboru članov ZDIS dodana v nov statut **poleg skrbi za delovne invalide** ponovno tudi skrb za **osebe s telesno okvaro**, tako kot je to bilo v njeni zgodovini do leta 1973.

ZDIS – spreminjanje imena

Danes, ko se pripravljamo na obeležitev 50-letnice delovanja, šteje Zveza delovnih invalidov Slovenije 69 članov – društev invalidov.

NEKAJ POMEMBNEJŠIH AKTIVNOSTI ZDIS – POUDAREK NA ZADNJIH DVAJSETIH LETIH DELOVANJA

Leto 1972:

Na pobudo Zveze društev telesnih invalidov SRS je Skupščina mesta Ljubljane sprejela odlok o ureditvi cestnega prometa v Ljubljani, ki v 18. členu določa: "Invalidnim osebam, ki uporabljajo motorno vozilo, prirejeno za potrebe invalidnih oseb, je dovoljeno parkiranje na krajih, kjer je s prometnim znakom dovoljeno ustavljanje, prepovedano pa je parkirati. Vozilom na krajih iz prvega odstavka tega člena parkiranje časovno ni omejeno. Nepokretnim invalidnim osebam, ki jih vozijo z motornim vozilom osebe ali vozijo sami, je dovoljen tudi dostop na pločnik ali drugo prometno površino, določeno za pešce".

Leto 1992:

ZDIS se včlani v mednarodno organizacijo FIMITIC.

Leto 1996:

ZDIS podpiše listino o sodelovanju z madžarsko organizacijo invalidov MEOSZ.

Leto 1997:

Skupščina ZDIS pošlje Vladi RS dvanajst pobud s posveta o položaju invalidov z obrazložitvami in s priporočilom, da zaveže vsa ministrstva, naj pri pripravljanju zakonodaje in izvršilnih predpisov s svojega področja izhajajo iz načela enakih možnosti invalidnih in neinvalidnih članov družbe. ZDIS je skupaj z Inštitutom RS za rehabilitacijo izdala prvo knjigo v zbirki »Človekove pravice in invalidi« – zbornik esejev, v katerih so strokovnjaki, večinoma invalidi, razmišljali o različnih pravnih vidikih uveljavljanja človekovih pravic invalidov.

ZDIS podpiše listino o sodelovanju s hrvaško zvezo društev delovnih invalidov – HSUIR.

ZDIS v Ankaranu organizira mednarodni seminar v okviru FIMITIC: »Invalidne ženske«.

Leto 1998:

ZDIS je skupaj z Inštitutom RS za rehabilitacijo in Svetom invalidskih organizacij Slovenije izdala v zbirki »Človekove pravice in invalidi« najpomembnejše mednarodne dokumente, ki so temelj za urejanje položaja invalidov.

ZDIS podpiše protokol o sodelovanju z **Društvom bolnikov s cerebrovaskularno boleznijo, Zvezo društev invalidov ILCO Slovenije in Zvezo društev upokojencev Sloveniji.**

Leto 1999:

ZDIS izvede prvo revijo pevskih zborov invalidov DI ZDIS, ki je prešla v tradicionalno prirediteljo in jo vsako leto izvede DI, ki ima pevski zbor. Do sedaj so bile pevske revije izvedene v soorganizaciji z DI Vrhnika – 1999; Zagorje ob Savi – 2000; Dravograd – 2001; Dornberk – 2002; Ptuj – 2003; Šentjur – 2004; Muta – 2005; Ptuj – 2006; Slovenj Gradec – 2007; Metlika – 2008; Mozirje – 2009; Ajdovščina – 2010; Lenart – 2011; Slovenj Gradec – 2012; Brežice – 2013; Žalec – 2014; Črešnjevec – 2015; Logatec – 2016; Radlje ob Dravi – 2017; Trbovlje – 2018.

ZDIS je skupaj z Inštitutom RS za rehabilitacijo izdala zbornik predavanj »Invalidi in staranje«.

ZDIS je skupaj z Inštitutom RS za rehabilitacijo izdala **Zbornik predavanj s simpozija »Socialna politika v Evropski uniji z vidika integracije invalidov«.**

ZDIS je za svoje delovanje prejela **zlati znak** mednarodne organizacije FIMITIC.

Zlati znak FIMITIC

Leto 2000:

ZDIS je skupaj z Inštitutom RS za rehabilitacijo izdala izbor mednarodnih dokumentov o pravicah invalidov v madžarskem jeziku za invalide madžarske narodne skupnosti v Sloveniji.

ZDIS podpiše **tripartitni sporazum o sodelovanju med ZDIS in MEOSZ in HSUIR.**

Leto 2001:

ZDIS da pobudo za spremembo in dopolnitev 14. člena Ustave Slovenije. Ustavni zakon o spremembi in dopolnitvi 14. člena Ustave RS je bil sprejet leta 2004.

ZDIS je Uradu Vlade RS za informiranje prijavila projekt »Enake možnosti – zaposljivost invalidov v državah Evropske unije in nekaterih državah kandidatkah« in izdala **zbornik referatov in ugotovitve** s kongresa v Pragi v slovenščini pod naslovom: »**Zaposlovanje invalidov v Evropski uniji in v državah v tranziciji**« in tudi zbornik v angleškem jeziku: »**Towards employability; Equal Opportunities – Employability for Persons with Disabilities**«.

Član ZDIS, Marjan Kroflič je izvoljen za **podpredsednika** mednarodne organizacije FIMITIC.

Leto 2002:

obisk Bengta Lindqvista, posebnega poročevalca za invalidnost v Združenih narodih, v Sloveniji (za obisk je bil zadolžen Marjan Kroflič, član ZDIS).

ZDIS je skupaj z Inštitutom RS za rehabilitacijo in Svetom invalidskih organizacij Slovenije izdala **tretjo knjigo v zbirki »Človekove pravice in invalidi«** pod naslovom: **Uresničevanje standardnih pravil za izenačevanje možnosti invalidov** (Poročilo posebnega poročevalca Komisije Združenih narodov za socialni razvoj za obdobje 2000 – 2001 in priporočila).

ZDIS je izdala priročnik »**Internet in invalidi – možnosti povezovanja invalidskih organizacij prek interneta**«, ki ga je sofinancirala Služba Vlade RS za evropske zadeve.

Leto 2003:

ZDIS podpiše s štirimi reprezentativnimi sindikati: Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije, Konfederacijo sindikatov Pergam, Konfederacijo sindikatov 90 Slovenije ter Konfederacijo novih sindikatov Slovenije – Neodvisnost Smerice za delovanje sindikatov v zvezi z zaposlenimi invalidi.

Leto 2003:

ZDIS uvede naslednje projekte:

- projekt "Civilizirano parkiranje"
- projekt "Občina po meri invalidov"

Listino "Občina po meri invalidov" so do sedaj prejele naslednje občine:

Ajdovščina – 2003; MO Velenje – 2004; Radovljica – 2005; Trbovlje – 2005; Hrastnik – 2006; Radlje ob Dravi – 2007; Rogaška Slatina – 2008; MO Slovenj Gradec – 2008; Zagorje ob Savi – 2008; MO Ljubljana – 2009; MO Maribor, Zreče – 2010; Slovenske Konjice – 2011; MO Ptuj, MO Murska Sobota, MO Nova Gorica – 2012; Ravne na Koroškem – 2013; Dravograd, Slovenska Bistrica – 2014; Črna na Koroškem, Kočevje, Laško, Renče - Vogrsko, Vitanje, Vojnik – 2015; Majšperk – 2016; Prevalje, Žalec, Miren - Kostanjevica, Idrija – 2017; Dobrna – 2018.

Leto 2004:

ZDIS je skupaj z Inštitutom RS za rehabilitacijo izdala četrto knjigo iz zbirke »Človekove pravice in invalidi« z naslovom »Pravica do enakih možnosti in enake obravnave – usposabljanje in zaposlovanje invalidov v Evropski uniji in Sloveniji«, ki obravnava ključna področja za uveljavljanje pravice do enakih možnosti in enake obravnave invalidov na trgu dela.

Leto 2005:

ZDIS prejme nagrado Sklada za inovacije pri MDDSZ za projekt »Občina po meri invalidov«.

Nagrada Sklada za inovacije pri MDDSZ

ZDIS podpiše z Gospodarsko zbornico Slovenije **Smernice za delovanje delodajalcev z zaposlenimi invalidi na delovnem mestu**.

ZDIS je skupaj z Inštitutom RS za rehabilitacijo izdala »**Kodeks o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu**«.

ZDIS posreduje Zakon o dohodnini na Ustavno sodišče RS.

ZDIS je skupaj z Nacionalnim svetom invalidskih organizacij Slovenije in Inštitutom RS za rehabilitacijo izdala knjigo »**Za 14. člen – od ideje do ustavnega zakona**«, ki govori o prehojeni poti od pobude Zveze delovnih invalidov Slovenije do zapisa besede »**invalidnost**« v 14. člen Ustave RS (enakost pred zakonom): *V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, INVALIDNOST ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki.*

FIMITIC odlikuje delo Marjana Krofliča, člana ZDIS z **zlato medaljo** (tudi za referate na mednarodnih posvetovanjih v letih 1997 – 2005).

Leto 2007:

ZDIS posreduje Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS na Ustavno sodišče RS.

Leto 2008:

ZDIS je sodelovala v projektu pri pripravi Smernic za razvoj trgovine, prijazne do invalidov in oseb s posebnimi potrebami »Trgovina, prijazna do invalidov in oseb s posebnimi potrebami«, ki so jih upoštevali pri izvajanju izobraževanj za zaposlene v Mercatorju.

Leto 2009:

ZDIS je organizirala mednarodno konferenco in izdala zbornik »Inovativni ukrepi za ohranjanje zaposlitve invalidov v gospodarski krizi« (Inovative Measures to maintain the Employment of Disabled Persons in Economic Crisis).

ZDIS je kot svoj prispevek k udejanjanju Standardnih pravil OZN za izenačevanje možnosti invalidov in Madridske deklaracije razvila projekt »Občina po meri invalidov« že leta 2003, leta 2009 pa ga je nadgradila z izdajo **priročnika »Občina po meri invalidov – izziv za lokalno skupnost«**.

ZDIS je izdala zbornik: »**Zveza delovnih invalidov Slovenije in mreža članov – društev invalidov**«.

ZDIS je izdala zbornik »**Delovni invalidi – vidni ustvarjalci enakih možnosti**«, ki prikazuje dogodke in dejstva ne le kot posledice zgodovinskih okoliščin časa in družbenega sistema, temveč tudi kot posledice medsebojnih odnosov ljudi, ki so živeli in ustvarjali zgodovino Zveze delovnih invalidov Slovenije. Zbornik predstavlja na enem mestu zbrano gradivo, pomembno za proučevanje zgodovine invalidskega gibanja pri nas in v svetu, zato je vključen tudi prikaz odnosa do invalidov skozi čas.

Leto 2011:

predsednik RS dr. Danilo Türk je Zvezo delovnih invalidov Slovenije odlikoval z REDOM ZA ZASLUGE za uspešne dosežke v invalidskem varstvu v več kot štiridesetletnem delovanju.

Red za zasluge Republike Slovenije

Leto 2012:

Mednarodna razstava ročnih in umetniških del invalidov ZDIS v sklopu dogodkov Evropske prestolnice kulture Maribor 2012 – partnerskega mesta Slovenj Gradec, prve evropske razstave v sklopu EPK projekta Art@Craft Eu-

ropa 2012.

Leto 2014:

ZDIS je sodelovala z izdelki invalidov na mednarodni konferenci FIMITIC, ki se je odvijala v Budimpešti pod naslovom: Aktivnosti invalidov v kulturi za ohranjanje njihove socialne vključenosti.

Leto 2015:

praznični bazar ZDIS – prikaz izdelkov invalidov na usposabljanju v Čatežu.

Leto 2017:

ZDIS je sodelovala v projektu EU kartica ugodnosti za invalide; nosilec je bilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

ZDIS se je vključila v mednarodni projekt **Vzpostavitev mreže prvih točk pomoči za žrtve nasilja v družini in žrtve nasilja zaradi spola – projekt FIRST**. Projekt podpira in ozavešča o ustreznih oblikah prve pomoči posameznicam in posameznikom z izkušnjo nasilja.

Leto 2018:

ZDIS sodeluje v projektu OMRA (okrajšava za »Z večjo pismenostjo o duševnem zdravju do obvladovanja motenj razpoloženja«), ki ga izvaja konzorcij Družbenomedicinskega inštituta ZRC SAZU in Inštituta Karakter; Zveza delovnih invalidov Slovenije je pridružen partner v projektu.

ZAKLJUČEK

V letu 2018 so bili na rednem zboru članov izvoljeni novi člani organov ZDIS, ki vztrajajo pri **poslanstvu ZDIS**: da se ZDIS zavzema za enake možnosti vseh prebivalcev Republi-

Volilni zbor članov ZDIS 2018; od leve proti desni: Drago Novak, predsednik ZDIS ter člani delovnega predsedstva: Franc Boljte, Ana Volčič, Miroslava Požar

Volilni zbor članov ZDIS 2018 – predstavniki DI

ke Slovenije, ne glede na njihove telesne, senzorne in intelektualne sposobnosti, za življenje v sožitju z vsemi drugimi prebivalci.

Delovni invalidi, osebe s telesno okvaro in osebe s statusom invalida po ZZRZI morajo imeti tako kot drugi državljani možnost enake obravnave pri zaposlovanju in ohranjanju zaposlitve. Poleg tega morajo imeti možnost enakega plačila in enakih pravic za enak poklicni status in usposobljenost. Delodajalci morajo biti pripravljeni prilagoditi delovno mesto glede na potrebe invalida.

ZDIS si je zadala **temeljne cilje** svojega delovanja:

- uveljavljanje človekovih pravic delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI,
- vključenost v družbo in sodelovanje v vsakdanjem življenju,
- nediskriminacija delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI,
- vzpodbujanje delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI za opiranje na lastne moči in sposobnosti,
- avtonomnost delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI kot uporabnikov storitev,
- ekonomsko, socialno, zdravstveno in pravno varstvo delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI,

- socialna pravičnost in enake možnosti delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI.

V svoji **viziji** si ZDIS prizadeva izboljšati kakovost življenja delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI; prizadeva si za **»gibanje za večjo kvaliteto skupnega življenja in socialno vključenost vseh«, ne samo invalidov**, ki bi temeljilo na Konvenciji OZN o pravicah invalidov in katerega cilj bi bil odpraviti vse ovire, s katerimi se invalidi vsakodnevno srečujejo v družbi, preprečiti ustvarjanje novih ovir ter zagotoviti enake možnosti in enakopravno udeležbo na vseh področjih življenja.

Zato ZDIS sledi naslednjim **vrednotam**: **Vključenost** delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI na vseh področjih družbenega življenja. **Nediskriminacija** delovnih invalidov, oseb s telesno okvaro in oseb s statusom invalida po ZZRZI tako v arhitekturnem kot družbenem okolju. **Enkratnost** vsakega posameznika s svojimi individualnimi potrebami in interesi. **Enakopravnost** pri odločanju o vseh zadevah, pomembnih za invalide in njihove družine. **Enakost** pri dostopu do posebnih socialnih programov in storitev, ki jih nudi ZDIS. **Opolnomočenje** uporabnikov posebnih socialnih programov in storitev. **Možnost izbire** življenjskega stila. **Kakovost** dela organov ZDIS in izvajalcev posebnih socialnih programov in storitev. **Inovativnost** pri iskanju novih možnosti za uporabnike storitev.

Literatura:

1. Kroflič, M. (2009): *Delovni invalidi – vidni ustvarjalci enakih možnosti*. Zveza delovnih invalidov Slovenije, Ljubljana.
2. Kroflič, M., Hočevar T. (2009): *Zveza delovnih invalidov Slovenije in mreža članov – društev invalidov*. Zveza delovnih invalidov Slovenije, Ljubljana.

DELOVANJE STROKOVNEGA SVETA ZVEZE DELOVNIH INVALIDOV SLOVENIJE SKOZI ZGODOVINO

mag. Andrejka Fatur Videtič

Za namen prispevka je ključna vsebina dela Strokovnega sveta, prikazana po vseh mandatnih obdobjih kar 20-letnega delovanja. Posebno pozornost smo namenili tudi imenovanim članom, saj tako bralec dobi celovit pregled, katere pomembne institucije so se odzvale in delegirale svojega predstavnika v Strokovni svet.

OBLIKOVANJE STROKOVNEGA SVETA IN PRVO MANDATNO OBDOBJE 1994–1998

V letu 1997 je zbor članov kot organ Zveze delovnih invalidov (v nadaljevanju ZDIS) na svoji seji 17. 6. 1997 sprejel spremembe in dopolnitve Statuta ZDIS. Ena od bistvenih novosti, ki so sledile sprejetju novega statuta, je bila odločitev, da ZDIS uvede Strokovni svet. Odločitev je bila podprta z 38. členom statuta (1). Skladno s tem sklepom je **Upravni odbor ZDIS na seji dne 2. 4. 1998 sprejel sklep o imenovanju prvih članov Strokovnega sveta**: mag. Janez Drobnič, svetovalec na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, z Inštituta RS za rehabilitacijo mag. Cveto Uršič in mag. Andrejka Fatur Videtič, dr. Andreja Kavar-Vidmar, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, Miran Kalčič, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Jelka Firbas, Društvo invalidov Lenart, Marja Strojín, Društvo onkoloških bolnikov, Valerija Macarol, Društvo invalidov Sežana, Roman Velikonja, Društvo invalidov Ajdovščina, Vladimir Hass, Društvo invalidov Maribor, dr. Martin Toth, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Tanja Hočevár, sekretarka ZDIS, Marjan Kroflič, predsednik ZDIS (2).

Z imenovanimi člani je Upravni odbor uresničil koncept povezovanja z vsemi institucijami, ključnimi na področju uresničevanja politike invalidskega varstva.

Na prvi seji 18. 6. 1998 so člani za **predsednika potrdili mag. Cveto Uršiča**.

Predsednik ZDIS je poudaril, da so naloge Strokovnega sveta strokovne smernice za delo organov ZDIS, ki jih predstavijo članom Upravnega odbora ZDIS in po dogovoru na posebnih tiskovnih konferencah. ZDIS želi, da njeni predlogi preko članov Strokovnega sveta prodrejo do

odgovornih oseb na državni ravni, kadar le-ti pripravljajo zakone in druge akte, pomembne za invalide. Tudi imenovani člani so svoje članstvo opredelili kot novo priložnost za delovanje in opredelili svoje strokovne podlage za učinkovito podporo ZDIS pri uresničevanju socialnega modela celovite vključenosti invalidov v družbo. S temi izhodišči so člani vzpostavili osnovne smernice za delovanje skladno z dolgoročnimi strateškimi usmeritvami ZDIS.

MANDATNO OBDOBJE 1998–2002

V tem mandatnem obdobju je sestava Strokovnega sveta ostala nespremenjena. Kot novoizvoljeni predsednik ZDIS je postal član Strokovnega sveta tudi Miran Kranjc.

Strokovni svet se je sestel **na štirih (4) sejah**. V letu 1998 se je seznanil s predlogi **reforme Zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju**. Pri pripravi predloga tega Zakona (drugo branje) je strokovni svet predlagal amandma k 76., 78., 83. in 128. členu in z njimi dopolnil vsebino Zakona. Sprejel je sklep, da posebna skupina pripravi stališča, pripombe in predloge ZDIS kot njen prispevek. V letu 1999 je obravnaval predlog **Zakona o varnosti in zdravju pri delu** in **Zakona o delovnih razmerjih**. Pozitivno je ocenil brošuro Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve »**Ključne usmeritve programa aktivne politike zaposlovanja**« in predlagal, naj sledi informiranje čim več različnih ciljnih skupin. V letu 2000 in 2001 je obravnaval predlog »**Zakona o zaposlovanju in usposabljanju invalidov**« in opozoril na potrebno strokovno razmejitev usposabljanja in zaposlovanja. Seznanil se je tudi s **projektom trižne obravnave in usposabljanja brezposelnih delovnih invalidov po izbranih merilih**. Na sejah v letu 2001 so člani ugotavljali, da bi bilo za oceno opravljenih socialnih programov potrebno vpeljati **evalvacijo** z vidika uporabnikov, ki bi upoštevala posebnosti z vidika invalidnosti in sočasne aktivnosti drugih organizacij. Podprl je sklep Sveta Vlade RS za invalide, da se v sodelovanju s strokovnjaki sprejme enotna terminologija izrazov. Upravnemu odboru ZDIS je s sklepom predlagal, da prouči možnost, kako bi pridobili pravnike za **brezplačno pravno pomoč invalidom**.

mag. Andrejka Fatur Videtič, predsednica strokovnega sveta ZDIS

MANDATNO OBDOBJE 2002–2006

Upravni odbor ZDIS je za to mandatno obdobje za člane Strokovnega sveta na novo imenoval: **Borisa Krambergerja kot novega predstavnika Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije**, **Dušan Zapušek je bil imenovan kot predstavnik delodajalcev (Premogovnika Velenje)**, **mag. Janez Drobnič je nadaljeval članstvo kot poslanec v Državnem zboru Republike Slovenije**, imenovani so bili še **Lea Kovač kot predstavnica Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje**, **Dominik Presen kot predstavnik Zavoda republike Slovenije za zaposlovanje**, **dr. Zmago Turk z Univerze Maribor**, med imenovanimi člani pa ni bilo več predstavnikov invalidskih organizacij. V maju 2005 je mag. Cveto Uršič prevzel mesto direktorja Direktorata za invalide na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve in zato je bila **za predsednico imenovana mag. Andrejka Fatur Videtič**. **Mag. Janez Drobnič je kot minister za delo, družino in socialne zadeve** še naprej ostal član

Sestal se je na osmih (8) sejah. Na **konstitutivni seji v letu 2002** so novi člani poudarili pomen regijskega pristopa, še posebno za področje promocije izobraževanja in z njim povezano poznavanje poklicne rehabilitacije, nadalje sodelovanje v procesu izvajanja aktivnosti za obvladovanje invalidnosti na delovnem mestu (s poudarkom na vodenju široke **promocije Kodeksa o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu** in s sodelovanjem pri **uresničevanju dela-**

vskega predstavnštva skladno z Zakonom o varnosti in zdravju pri delu. **Na sejah v letu 2003** so člani podprli izvajanje projekta »Občina po meri invalidov« in podprli vse aktivnosti, da bi z njim dosegli teritorialno pokritost Slovenije. Analizo stanja v občinah, ki so prejele naziv, naj bi izvedli vsaka 3 (tri) leta. Svet je sprejel sklep, da gre ZDIS **v ponatis knjige »Invalidi in staranje«**, podprl je aktivnosti za oživitve pobude za ustanovitev »Foruma delodajalcev« in za ustanavljanje **aktivov delovnih invalidov**. Vsebinsko so **za leto 2004** podprli delavnice oziroma usposabljanje za obvladovanje problemov starejših delovnih invalidov, dograjevanje projekta »Občina po meri invalidov« in začetek projekta »Forum delodajalcev«, podprli so sklenitev **dogovora ZDIS z Združenjem delodajalcev o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu**; se vključili v problemsko razpravo o uresničevanju predpisov na področju invalidskega varstva; z razpravo so podprli zaključni dokument Aktiva delovnih invalidov Premogovnika Velenje v zvezi s spremembo Zakona o dohodnini. V letu **2005** je strokovni svet razširil svojo prvo sejo s predstavniki aktivov delovnih invalidov. Prisotne je pozdravil **mag. Janez Drobnič kot minister za delo, družino in socialne zadeve** in predstavil nekatera stališča Vlade, pomembna za povečanje zaposlovanja invalidov ter odgovoril na številna vprašanja predstavnikov aktivov delovnih invalidov. V povezavi z **Zakonom o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov** (v nadaljevanju ZZRZI) so se posvetili vprašanju kvotnega sistema in aktivno-

stim za vzpostavitev sistema učinkovitega delovanja tega zakona do začetka leta 2006. **Miran Kalčič**, namestnik direktorja Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, je obsežno predstavil izvajanje invalidskega zavarovanja po 1. 1. 2013. Razprava je prispevala smernice za delodajalca ob pripravi delovne dokumentacije. Dotaknila se je tudi definicije »svojega poklica«, ki je za nekatere specifične poklice neustrezna in bi bilo potrebno dodatno strokovno tolmačenje (**Dušan Zapušek**). Strokovni svet je na razširjeni seji skupaj s predstavniki aktivov delovnih invalidov, člani Upravnega odbora ZDIS in nekaj predstavniki društev invalidov sprejel **predloge sprememb Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov**. Ob izčrpnih razpravi skupaj z **mag. Cvetom Uršičem** so poudarili možnost vzpodbudnega delovanja aktivov delovnih invalidov pri uresničevanju ZZZRZL na lokalnem nivoju.

MANDATNO OBDOBJE 2006–2010

Upravni odbor ZDIS je za to mandatno obdobje imenoval novega člana in sicer **Ivana Blazinška iz Šolskega centra Velenje**. V letu 2008 je **Lea Kovač** ponovno predstavila **Zavoda RS za zaposlovanje**, ker je prenehalo članstvo Dominiku Presenu. Glede na to, da je **Miran Kalčič** postal predstavnik Zavoda za varstvo pri delu, je bil za predstavnika Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje imenovan **Darko Kastelic**.

Na prvi seji v letu 2006 je **mag. Cveto Uršič** podal izhodišča o tem, kaj na zakonodajnem področju, pomembnem za položaj invalidov, pripravlja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. V nadaljevanju je **Miran Kalčič** izpostavil področja možnega sodelovanja **Zavoda za varstvo pri delu**. **Mag. Janez Drobnič** je povzel, da je za Slovenijo velik izziv priprava Zakona o dolgotrajni negi in oskrbi in bo podpora ZDIS dobrodošla. **Ivan Blazinšek** je poudaril pomen **usmeritve v »top management«** za razvijanje programov preprečevanja problemov, povezanih s staranjem in invalidnostjo – kot holistični pristop. **Dušan Zapušek** je povzel uspešnost delovanja njihovega internega rehabilitacijskega tima. **Dominik Presen** je za brezposelne delovne invalide poudaril pomen njihove motivacije za izobraževanje, samozaposlovanje in krepitev mreže delodajalcev za povečanje možnosti njihovega zaposlovanja. Smotrna bi bila tudi **analiza položaja in stanja varnosti in zdravja invalidov pri delu v invalidskih podjetjih**. V letu 2008 je Strokovni svet obravnaval aktivnosti ZDIS v letu 2008, povezane z obeleženjem 40-letnice njenega delovanja. V zvezi z **mednarodno konferenco članic FIMITIC v organizaciji ZDIS (september 2009)** so člani prispevali smernice za izbor tematskih področij. Predlagali so tudi tematske okrogle mize/konference po regijah (koordinira ZDIS). Sprejeli so naloge pri sodelovanju **ZDIS pri izvedbi ministrske konference o**

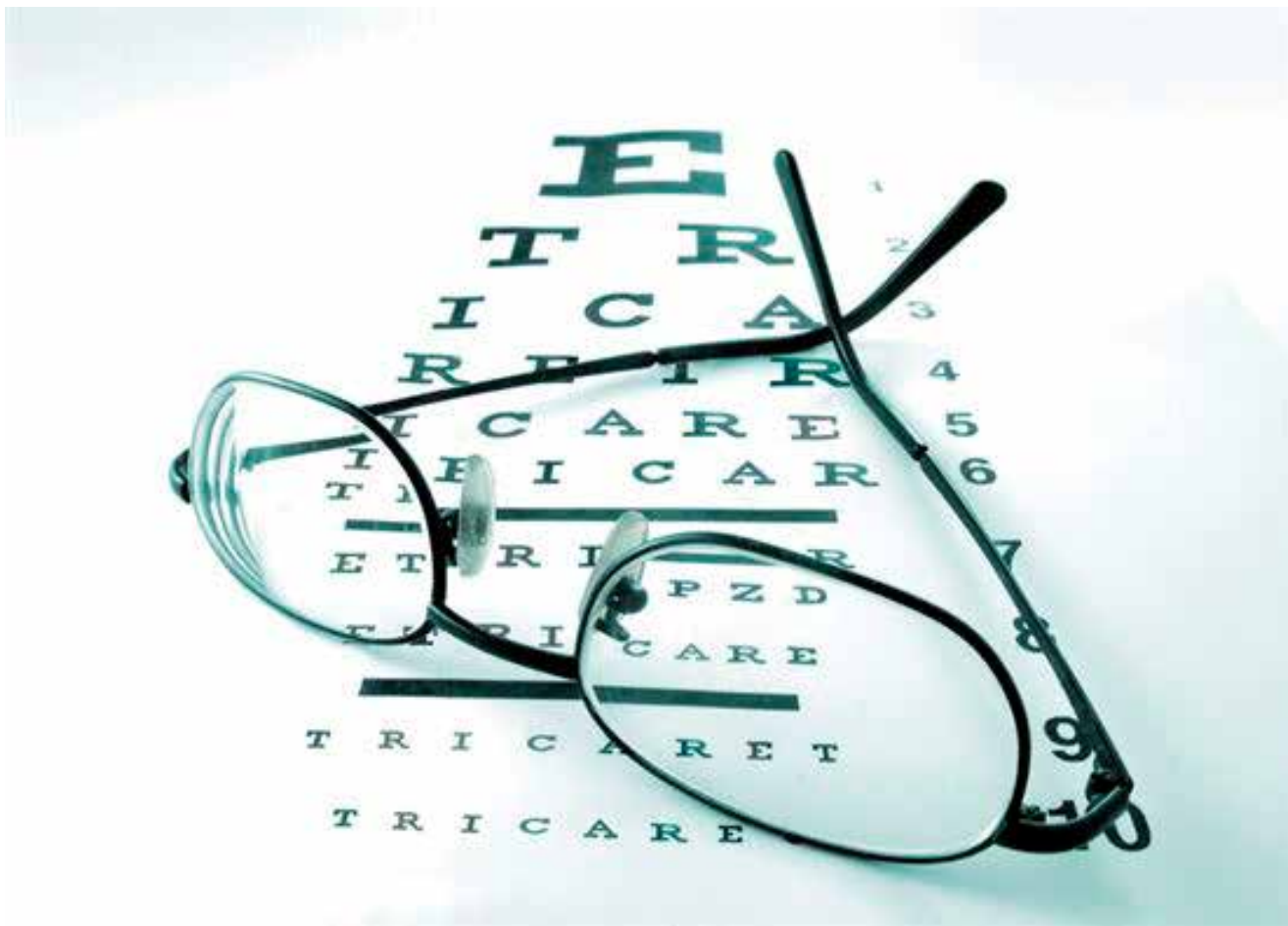
invalidih ob predsedovanju Slovenije članicam EU. Na področju publicistične dejavnosti ZDIS so bile predvidene štiri (4) publikacije: zgodovina ZDIS, zbornik DI, članov ZDIS, priročnik »Občina po meri invalidov«, brošure pri projektu »Klub delodajalcev«. Na eni od sej v letu 2009 so se člani seznanili z modelom »reha tima« pri delodajalcu (**Dušan Zapušek**) in s projektom **Šolskega centra Velenje in Medpodjetniškega izobraževalnega centra s sofinanciranjem Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov**, v okviru katerega izvajajo programe funkcionalnega usposabljanja »po naročilu« delodajalca in so prilagojeni delovnim invalidom (**Ivan Blazinšek**). V zvezi z navedenima predstavitevama so člani Strokovnega sveta predlagali, da so to primeri dobre prakse, ki bi jih morali čim širše promovirati. Na tej seji sta **Dean Premik** in **Boris Gačnik** izčrpno predstavila **delo invalidskih komisij, tudi uresničevanje pravice do poklicne rehabilitacije** in spremljajoče probleme. **Darko Kastelic** je članom Strokovnega sveta prvič izčrpno predstavil delo **Komisije za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi** od začetka njene delovanja 1. 1. 2006. **Boris Kramberger** je izpostavil, da tudi Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije vzpodbuja programe za varovanje zdravja kot del kakovosti podjetja. Na ponovni seji v letu 2010 je Strokovni svet podprl prevod primerov dobrih praks zaposlovanja invalidov, ki so bili predstavljeni na **Konferenci z mednarodno organizacijo FIMITIC v septembru 2009 v Termah Topolšica**.

MANDATNO OBDOBJE 2010–2014

S sklepom Upravnega odbora ZDIS na seji 26. 10. 2010 je sestava strokovnega sveta ostala nespremenjena, z izjemo **Ivana Blazinška** in **mag. Janeza Drobnič**a, ki sta prevzela nove delovne naloge. **Mag. Cveto Uršič** je kot član ostal predstavnik **Direktorata za invalide, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve**.

To mandatno obdobje je v letu 2013 Strokovni svet pri zadela izguba člana **Dušana Zapuška (Premogovnik Velenje)**. Z njim smo izgubili kritičnega sogovornika in podpornika za področje razvijanja in uvajanja naprednih praks v celotnem sistemu in s poudarkom pri delodajalcu.

Na ustanovni seji v letu 2011 je Strokovni svet naredil prednostno listo dela za celotni mandat. V letu 2011, letu prostovoljstva, je prednostno vključil to področje, še posebno v programe usposabljanja za prostovoljce. Ene od sej se je udeležila **Dragica Bac**, generalna direktorica direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve in predstavila prednostne naloge. Za aktualna področja delovanja ZDIS je sprejel predlog **mag. Cveta Uršič**a, da se naloge vsebinsko ločijo: na **državno sistemsko raven** (področje zakonodaje – ZPIZ, sociala, zdravstvo ...), **lokalno skupnost** (projekt »Občina po meri invalidov«), **krepitev delovanja akti-**

Usposabljanje invalidov – prostovoljcev, Radenci 2018

vov delovnih invalidov in uvajanje Kodeksa o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu (sodelovanje z delodajalci, sindikati), **društveno raven** (izobraževanje – v letu 2011 podpora, spodbuda prostovoljcem),

razvojno-raziskovalne projekte (sodelovanje v partnerskih projektih), **publicistika** (na primer izdaja ene knjige na dve leti, v zvezi z navedenimi sklopi so vsi člani prispevali svoje predloge). V lokalni skupnosti bi lahko bolj dejavno podprli in promovirali aktivnosti za promocijo zdravja, ki so dostopne v vseh zdravstvenih domovih (**Boris Kramberger**). **Lea Kovač** je opozorila, da se pripravlja **Zakon o socialnem podjetništvu** in poročala o aktivnostih za **zaposlovanje in o zaposlitveni rehabilitaciji brezposelnih invalidov**. S poročilom **Darka Kastelica** je Strokovni svet še nadalje spremljal delo **Komisije za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi za leto 2010**. V letu 2012 se je ene od sej udeležil **Janez Zidar**, direktor **Sklada RS za vzpodbujanje in zaposlovanje invalidov** in poročal o aktivnostih za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. **Mag. Cveto Uršič** je člane seznanil s svojim pogledom na politiko invalidskega varstva, kot ga je pripravil za koalicijsko pogodbo (pisno gradivo). Kot del rednega spremljanja področja zaposlovanja se je Strokovni svet seznanil z aktivnostmi **Zavoda RS za zaposlovanje glede** vstopa na

trg dela (vseživljenjska karierna orientacija, izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije, programe za aktivacijo neaktivnih). V povezavi z nastajanjem Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju 2 (ZPIZ-2) je **Miran Kalčič** je opozoril, da se prekinja povezava tega zakona z Zakonom o varnosti in zdravju pri delu, ker v senatih invalidskih komisij ne bodo več sodelovali strokovnjaki za področje varnosti in zdravja pri delu. ZDIS je tudi posredovala pripombe k nastajajočemu ZPIZ-2. V letu **2013** sta članom Strokovnega sveta **Boris Gačnik in Dean Premik** predstavila analizo *invalidiziranja* v letu 2012. Izpostavita ZPIZ-2 in z njim povezano potrebno prilagajanje dokumentacije, pomen enotnega izvedenstva, tudi povezano z dolgotrajno nego. Razprava je posegla na vsa povezana področja. Podana je bila pobuda, da **medresorska in medinstitucijska skupina pripravi predlog novega seznama telesnih okvar**. Na seji **leta 2014** je predsednik ZDIS Strokovni svet seznanil z aktualnimi temami, ki jih je obravnaval Svet Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (ZPIZ). Sprejel je sklep, da bi na eno od sej povabili Dragico Bac, direktorico Direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, da **bi predstavila Akcijski program za invalide za obdobje 2014 do 2021**.

MANDATNO OBDOBJE 2014–2018

Za to mandatno je Upravni odbor potrdil člane Strokovnega sveta, ki so bili imenovani že v preteklem mandatnem obdobju, dodatno je ponovno imenoval **Ivana Blazinška**.

Na **konstitutivni seji v letu 2015** je za načrt dela obdržal okvir že postavljenih 5 področij delovanja iz preteklega mandata. **Lea Kovač** je predstavila analizo zaposlovanja invalidov v letu 2014. V razpravi so člani zavzeli mnenje, da je premalo aktivnosti, ki bi ustrezno aktivno vključile tudi delodajalce. Sprejel je sklep, da **Miran Kalčič** kot član Sveta Zavoda RS za zaposlovanje prenese pobudo Strokovnega sveta, da bi vzpodbudili bolj proaktivno delo z delodajalci v procesu zaposlovanja invalidov. Sprejet je bil tudi sklep, da bi ZDIS posredovala **pobudo** na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja da bi se **spremenila javna dela in bi jim dali status podporne zaposlitve s storitvami (možnost podaljšane dobe zaposlitve pri istem delodajalcu)**. V tem letu je **Darko Kastelic** kot del **kontinuiranega spremljanja dela Komisije za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi** podal poročilo o njenem delu v letu 2014. Reševanje primerov je potekalo tekoče, je pa vse več zahtevnejših zadev. Dve tretjini primerov sta bili rešeni pozitivno in tretjina negativno. V razpravi je **Boris Kramberger** opozoril, da bolniški stalež sicer pada, da pa raste delež daljše odsotnosti z dela, spreminja se tudi struktura vzrokov, v porastu so duševne bolezni. **Lea Kovač** je za sklep predlagala proučitev možnosti, da bi ZDIS prispevala poročilo izida projekta »Občina po meri invalidov« za tekoče leto kot del poročila o realizaciji Akcijskega programa za invalide za obdobje 2014 do 2021. V letu 2016 je na eni od sej **Boris Kramberger** izčrpno predstavil zakonske okvire za delovanje ZZZS na področju promocije zdravja na delovnem mestu. Nanizal je najbolj odmevne projekte. Poudaril je pomen opolnomočenja delodajalcev in delojemalcev. **Zdravstveni domovi začenejo razvijati Centre za krepitev zdravja** kot del lokalne skupnosti. **Darko Kastelic** je predložil stanje zadev na Komisiji in menil, da je videti ugodno. Do konca leta 2015 je bilo vloženih 32 % manj primerov. Možen bi bil zaključek, da delujejo vsi ukrepi za ohranjanje zaposlenosti invalidov (kvotni sistem, vzpodbude delodajalcev, Zakon o delovnih razmerjih). V letu **2017** je Strokovni svet razpravljal o **odgovoru Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na**

komentarje in pobude, ki jih je ZDIS dala v zvezi z Belo knjigo. V razpravi so člani menili, da bi bilo smiselno popraviti strokovne kriterije za poklicno rehabilitacijo za bodoči enotni izvedenski organ. **Boris Kramberger** je opozoril na odsotnost rednih in javno objavljenih strokovnih smernic, prilagojenih na pogoje in potek zdravljenja v Sloveniji. **Lea Kovač** je tudi za leto 2016 predstavila rezultate spremljanja zaposlovanja invalidov, eksplicitno samo za delovne invalide. Podatki kažejo, da se delovni invalidi zaposlujejo, tudi starejši od 50 let in tisti, ki so dlje časa brezposelni (od 3–8 let). Vključujejo se tudi v zaposlitveno rehabilitacijo. Zaključna seja tega mandatnega obdobja je v letu **2018** potekala kot analiza vsebine sej celotnega obdobja. **Mag. Cveto Uršič** je z novo zaposlitvijo prevzel nove strokovne naloge in je v zvezi s tem videl možnost, da bi ZDIS sodelovala še z drugimi organizacijami v Republiki Sloveniji, ki tudi izvajajo različne socialne programe. Tudi **Darko Kastelic** je napovedal, da bo njegova junijska seja zadnja, ker se bo upokojil. V zvezi s svojim rednim poročanjem o delu **Komisije za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi** je izpostavil novost, da se od 1. 1. 2018 vloge vlagajo na Zavod RS za zaposlovanje.

ZA ZAKLJUČEK

Ob zaključku zadnjega mandatnega obdobja so člani Strokovnega sveta povzeli, da so se trudili na sejah spremljati dinamiko aktivnosti ZDIS na vseh področjih, pomembnih za življenje, ohranjanje zdravja, zaposlenost in zaposlovanje delovnih invalidov, in praktično na vseh nivojih. Podprl jih je s sklepi, dodal tudi tehtne dopolnilne pobude in usmeritve.

Nekateri člani so z zadnjim mandatom zakrožili kar dve desetletji sodelovanja v Strokovnem svetu. To po eni strani potrjuje dejstvo, da je ZDIS vsekakor močna in vplivna organizacija na področju uresničevanja politike invalidskega varstva in z aktivnostjo člani Strokovnega sveta lahko podprejo realizacijo programov javnih zavodov in drugih institucij, ki jih zastopajo. Po drugi strani pa bo potrebno v novem mandatnem obdobju obnoviti in dopolniti njegovo članstvo, če naj Strokovni svet ostane organ ZDIS, ki jo bo podprl pri uresničevanju njene vizije in strateške vloge v procesu uresničevanja sistemske politike invalidskega varstva.

Literatura:

1. Statut Zveze delovnih invalidov Slovenije. Ljubljana, 8. december 1997.
2. Kroflič M. Delovni invalidi – vidni ustvarjalci enakih možnosti. Ob 40. letnici delovanja Zveze delovnih invalidov Slovenije. Ljubljana: Zveza delovnih invalidov Slovenije, 2009: 282 in 294.

20. JUBILEJNA REVIJA PEVSKIH ZBOROV DI ZDIS

Tatjana Bečaj

"Kako hitro čas beži," smo bili mnenja vsi, ki smo se v velikem številu udeležili že 20. jubilejne revije pevskih zborov, saj se tudi sama še prav dobro spomnim prve revije leta 1999 na Vrhniki.

Nepozabno smo se imeli tudi tokrat na reviji, ki jo je ZDIS 12. 5. 2018 v sodelovanju z Društvom invalidov Trbovlje organizirala v Športni dvorani Polaj v Trbovljah, kjer je tradicija zborovskega prepevanja prisotna že več kot 120 let.

Nastopajoče in ostale prisotne so v uvodu revije, **ki je predstavljala pričetek praznovanja 50. obletnice delovanja ZDIS**, pozdravili: Vesel Šalja, predsednik Društva invalidov Trbovlje, Jasna Gabrič, županja Občine Trbovlje, Drago Novak, predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije, in slavnostni govornik, državni svetnik Matjaž Švagan. Govorniki so poudarili pomen petja, s katerim pevci bogatijo sebe in vse, ki prisluhnemo njihovi pesmi.

Na reviji je sodelovalo 23 zborov iz 22 društev invalidov, skupaj 322 pevcev. Vsak pevski zbor je zapel dve pesmi, prevladovala so slovenske ljudske pesmi. Nastopali so: Mešani pevski zbor "Knapovsko sonce", **DI Trbovlje**; Pevska skupina **DI Črešnjevce**; Mešani pevski zbor "Matija Tomc", **DI Metlika**; Vokalna skupina "Žene iz Dornberka", **DI Dornberk**; Mešani pevski zbor **DI Vrhnika**; Mešani pevski zbor "Oton Župančič", **DI Črnomelj**; Ženski pevski zbor "Roža Portoroža", **DIO Piran**; Ženski pevski zbor "Klasje", **DI Muta**; Mešani pevski zbor invalidov in upokojencev, **Zgornjesavinjsko MDI Mozirje**; Mešani pevski zbor "Mavrica", **MDI Drava, Radlje ob Dravi**; Ženski zbor Pevskega društva invalidov in upokojencev Logatec, **DI Logatec**; Ženski komorni zbor **DI Maribor**; Ljudske pevke "Lastovke", **DI Slovenj Gradec**; Mešani pevski zbor **DI Rimske Toplice**; Pevski zbor **DI Ljubljana Moste-Polje**; Mešani pevski zbor **MDI Žalec**; Mešani pevski zbor **MDI Lenart**; Ženski pevski zbor **MDI Šaleške doline** in DU Velenje; Pevska skupina **DI Ljubljana-Bežigrad**; Ženski komorni zbor **DI Zagorje ob Savi**; Ribniški fantje, **MDI Drava, Radlje ob Dravi**; Ljudske pevke Cerklje ob Krki, **DIO Brežice** in Skupina "Prijetelji, **MDI Murska Sobota**, ki so bili letos prvič z nami.

Nato je bil čas za skupni nastop vseh zborov, ki je še posebej navdušil polno Športno dvorano Polaj. Prvo skupno pesem Pozdrav invalidom je napisal bivši pevovodja

pevskega zbora Zgornjesavinjskega medobčinskega društva invalidov Mozirje Anton Petek ob praznovanju 40. obletnice društva in ZDIS ter 11. revije pevskih zborov DI ZDIS, ki jo je to društvo gostilo leta 2009. Imenuje se Pozdrav invalidom. Nato je sledila pesem o naši najdaljši reki Savi: Tam kjer Sava šumi, šumi (dr. M. Kuder/A. Stradar). Za konec pa še pesem ansambla Brodniki, posvečena Trbovljam: Rudarska, v priredbi Katarine Marolt. Skupne pesmi so pevci zapeli pod vodstvom pevovodje Društva invalidov Trbovlje Katarine Marolt in ob spremljavi Staneta Tomca na harmoniki.

Za konec več kot triurne prireditve pa je Drago Novak, predsednik ZDIS, za sodelovanje na vseh 20. revijah podelil priznanja predstavnikom naslednjih društev invalidov: Medobčinsko društvo invalidov "Drava", Radlje ob Dravi, Medobčinsko društvo invalidov Lenart, Društvo invalidov Logatec, Društvo invalidov Muta, Društvo invalidov Zagorje ob Savi.

Iskrene čestitke vsem prejemnikom priznanj in tudi vsem ostalim zborom, ki so se nam predstavili na 20. jubilejni reviji pevskih zborov društev invalidov Zveze delovnih invalidov Slovenije. Še enkrat ste dokazali, kako pomembno je petje in kaj nam vsem petje pomeni.

Hvala tudi vsem, ki so omogočili letošnje druženje. Revijo so sofinancirali: Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS, Občina Trbovlje in Javni sklad RS za kulturne dejavnosti. Pri reviji so finančno ali drugače pomagali tudi mnogi drugi, kot na primer Perkmandeljc – navihani škratek iz starodavnih rudnikov, ki je še popestril dogajanje na odru in pod njim.

Še posebej pa gre zahvala Društvu invalidov Trbovlje in njihovim pridnim prostovoljcem na čelu s predsednikom Veselom Šaljo in neumorno Stanko Kink za ogromno opravljenega dela, saj so za nastopajoče in obiskovalce prireditve, poleg dobrot, ob katerih smolahkan uživali po končani prireditvi, pripravili še čudovito razstavo ročnih in umetniških del invalidov Društva invalidov Trbovlje.

Ker smo si vsi skupaj tudi tokrat zagotovili, da bomo peli in se družili še naprej, se vidimo prihodnje leto na 21. reviji, ki bo 11. maja v Črnomlju!

Vesel Šalja, predsednik DI Trbovlje

Mednarodna organizacija dela

Kodeks o ravnanju z invalidnostjo

od leve proti desni: Jasna Gabrič, županja občine Trbovlje; Matjaž Švagan, državni svetnik; Drago Novak, predsednik ZDIS

Priznanja ZDIS za pet DI, ki so nastopila dvajsetič

Priznanje ZDIS za DI Muta je sprejela Antonija Čeh

Priznanje ZDIS za DI Zagorje ob Savi je sprejel predsednik Zvonimir Poznič

Priznanje ZDIS za MDI Lenart je sprejela Lojzka Zemljič

Priznanje ZDIS za MDI Drava, Radlje ob Dravi je sprejela Antonija Račnik

Priznanje ZDIS za DI Logatec je sprejel predsednik Rudolf Korenč

Skupna pesem vseh pevskih zborov

Pevski zbor DI Trbovlje

ANA PINTAR, PREDSEDNICA DI LJUBLJANA ŠIŠKA

Drago Kolar

Že leta 1968 se je začela odvijati zgodba o zametkih neke širše organizacije, ki bi združevala invalide in delala zanje, saj jih je bilo takrat v podjetjih na področju Ljubljane veliko.

Zahteva po ustanovitvi Zveze delovnih invalidov Slovenije (ZDIS) je prihajala iz Beograda, saj so razen v Sloveniji in Bosni in Hercegovini druge Zveze že imeli.

Spominjam se priimkov, ki so takrat začeli delovati in postavljati temelje, med njimi so bili: Japelj, Podlipec, Leskovec, Cerar, Sušnik in še mnogi drugi, tudi jaz.

V ljubljanskih podjetjih, predvsem v Litostroju in Dekorativeni, so se ustanovili aktivni, saj je bilo invalidov veliko in so imeli željo združevati se, iskati pomoč, tudi pravno. Tu je bila še Pivovarna Union, kjer so prav tako delali invalidi.

Začetki so bili vsekakor zelo težki, ni bilo denarja, ni bilo prostorov. A k sreči so nam šli na roko mnogi, ki so razumeli težave invalidov, imeli so posluh in dalo se je tudi naprositi sredstva za prve korake.

Prvo društvo je tako bilo ustanovljeno leta 1968 v Ljubljani in naslednje leto smo se takoj priključili Zvezi, ki je nastala tega leta. ZDIS je nudila pomoč in podporo, vendar so bile tudi težave, saj je delovala samo pošta in računalnikov seveda ni bilo.

K sreči so veliko pomagali sindikati v podjetjih in bilo je dosti lažje.

Takrat so se začeli tudi organizirati izleti in precej lažje je bilo pridobivati članstvo, saj so se ljudje zelo radi družili in srečevali.

Veliko članov je bilo vojnih invalidov, mogoče je zaradi tega kakšna stvar bila lažje dosegljiva. Tudi športna srečanja so bila vzrok, da so ljudje radi prihajali, in pokali, ki jih imamo, so pokazatelj mnogih tekmovanj.

Izlete smo organizirali tudi v tujino, na primer v taborišče Gonars, začeli smo z vsakoletnim oddihom na Rabu in to imamo še danes.

Veliko smo se srečevali z invalidi z Reke, mi smo jih povabili k nam, oni pa so vrnili z gostoljubnostjo pri njih.

Nekoč so se tudi mladi invalidi radi vključevali v društvo, danes pa je to velik problem.

Spomnim se, da je takrat, ko se je ustanovila ZDIS, država zelo veliko pomagala. Zato smo vse naloge izpolnili in

Ana Pintar, predsednica DI Ljubljana – Šiška

veselje je bilo delati.

Danes pa me skrbi, kako bo potekalo delo v prihodnje. Mladih ni, pojavljajo se problemi kot v Domžalah in ljudje od tam prihajajo k nam.

Mlajšim invalidom sporočam in polagam na srce, naj spoštujejo ljudi, naj bodo poštene in mislim, da je to lahko najlepše, kar ti življenje da.

ZDIS pa želim, da bi delovala, kot je delovala nekoč in deluje še danes, saj je tudi kot ekipa zelo dobra. Naj bodo trdni, naj ne nasedajo ljudem, ki so nevoščljivi, ker se dela dobro.

Vsa čast Dragu, Tanji in Tatjani, ki so trdni in naj tako tudi ostane.

ALBERT PIŠEK, PREDSEDNIK PRVEGA DRUŠTVA DELOVNIH INVALIDOV V SLOVENIJI

Drago Kolar

V našem okolju smo začeli prvi, saj še ni bilo društev po Sloveniji. Pisalo se je leto 1967, ko smo po razgovoru na Socialistični zvezi delovnega ljudstva in s sindikatom našli skupni jezik za ustanovitev društva. Občina je bila takrat v Šmarju pri Jelšah in začeli smo tudi na njihovo pobudo. Večja kolektiva v našem okolju – Steklarna Rogaška in Kambrus –, ki sta zaposlovala tudi bolnike s silikozo, sta prav tako pomagala in posledica našega dela je bila tudi ustanovitev ZDIS leta 1969 v Ljubljani. Spomnim se, da je bil prvi predsednik ZDIS Pavel Jež, ki je bil šef na Policiji.

Mi smo marca 1968 že registrirali naše društvo, smo pa že takrat veliko sodelovali s Krapino in Pregrado na Hrvaškem, kjer je že bila ustanovljena Udruga invalida rada. Takrat sem stanoval v Rogaški Slatini in prve začetke smo imeli kar pri meni na stopnišču, kjer smo imeli tudi prve uradne ure.

Kasneje smo si uredili večji prostor, zraven v garaži smo si uredili prvo pisarno in kasneje še povečevali prostore.

22 let sem bil predsednik društva, za mano je društvo prevzel Joško Bajc, za njim pa Anđelko Bendelja.

Imeli smo redne stike z Ljubljano, prihajali so na obiske, mi pa smo se leta 1969 združili v Medobčinsko zvezo Celje in se še isto leto ponovno osamosvojili.

Naše delovanje je bilo precej odvisno od dela v SZDL in sindikatu. O vsem so nas obveščali, naš teren pa smo razširili v Šmarje, Rogatec in Bistrico ob Sotli.

Ker smo imeli dovolj denarja, smo lahko plačevali odvetnika, ki nam je veliko pomagal.

Da smo lažje delali, smo sklenili s podjetji sporazum za »invalidski dinar«.

Veliko pomoči smo imeli tudi s strani ZDIS, sprva sicer samo za pošto, potem pa vedno več. Že takrat so se izvajali socialni programi.

Takrat smo imeli 1200 članov v sedanjih šestih občinah. Ponudili smo članom, kar smo lahko, povedali smo jim, zakaj obstajamo, da predvsem ščitimo invalide, da nudimo pomoč in ljudje so prihajali. Kasneje se je začelo izvajati izletništvo, srečanje na Boču, tam pa smo imeli tudi pet ali šest športnih disciplin.

Veseli smo bili včlanjevanja mlajših v društvo. Trudili smo

Albert Pišek, predsednik prvega društva delovnih invalidov v Sloveniji

se tudi tako, da smo delovne invalide iskali in jih na njihovo željo vključevali v društvo.

Invalidov je bilo veliko, največ v Steklarni, pozneje pa smo ustanavljali tudi aktive in odbore po ostalih tovarnah.

Direktorji so še kako razumeli naše potrebe, nikoli ni bilo problemov glede sestankov in našega dela nasploh.

Tudi na nivoju občine so se stvari v zvezi z invalidi dobro urejale. Ko so se ustanovljale nove občine, je bil v večini posluh, kje pa morebiti tudi ne. Veseli smo bili, da smo imeli vpliv na to, kako so se urejale ovire za invalide – pločniki in ostalo.

Na podeželju smo čutili, da je ZDIS v Ljubljani močna in da ima vpliv na reševanje problemov. Dolgo sem bil tudi v odboru in sem lahko prenašal probleme in morebitne rešitve na podeželje in obratno na ZDIS.

ZDIS sporočam, naj dela vsaj tako kot do sedaj, da bi invalidi bili zavarovani, da bi imeli varnost in bi ZDIS skrbela za njih.

Ravno tako sporočam invalidom, naj se včlanijo, naj sodelujejo v društvih invalidov, naj se po potrebi prekvalificirajo

50 LET ODI ZGORNJE POSOTELJE

Betka Šeligo Plavčak

Davnega leta 1967 se je na takratnem občinskem sindikatu v Šmarju pri Jelšah porodila ideja, da bi po vzoru Hrvaške tudi v Sloveniji ustanovili organizacijo, ki bi povezovala in zastopala delovne invalide.

Prvi sestanek je bil septembra 1967 v Ratanski vasi. Alberta Piška, roj. 1935, delovnega invalida, zaposlenega v Zdravilišču Rogaška Slatina, so zadolžili, da ustanovi iniciativni odbor, v katerem je bilo deset članov.

Na sestanku decembra 1967 v Restavraciji Sonce v Rogaški Slatini so se dogovorili o načinu in delovanju društva invalidov ter pripravi programa in osnutka pravil društva. Osnutek pravil so pripravili na podlagi vzorca pravil društva Planinske zveze Slovenije iz Ljubljane in ga prilagodili potrebam invalidov.

27. marca 1968 je bilo na ustanovnem občnem zboru ustanovljeno **Društvo delovnih invalidov občine Šmarje pri Jelšah**. Bilo je prvo takšno društvo v Sloveniji. Prvi in častni predsednik je bil Albert Pišek, ki je društvo vodil polnih dvajset let.

Da je bila ustanovitev društva res potrebna, nam pove podatek, da se je že prvo leto v društvo včlanilo več kot 900 delovnih invalidov.

Društvo se je financiralo s pomočjo »invalidskega dinar-

ja«, ki so ga društvu nakazovala podjetja glede na število zaposlenih.

Po osamosvojitvi Slovenije in nastanku šestih občin (Šmarje pri Jelšah, Rogaška Slatina, Rogatec, Podčetrtek, Kozje in Bistrica ob Sotli) se je društvo preimenovalo v Območno društvo invalidov Zgornje Posotelje s sedežem v Rogaški Slatini, saj so se invalidi odločili, da ostanejo v enotni organizaciji na območju Upravne enote Šmarje pri Jelšah.

Za Piškom je društvo dve leti vodil naš stoletnik Joško Bajc, za njim pa četrto stoletja Anđelko Bendelja, ki je s pomočjo Zveze delovnih invalidov Slovenije in občine Rogaška Slatina društvu pridobil lastne poslovne prostore.

Invalidi so tako dobili prostor za druženje in izvajanje različnih delavnic v okviru posebnih socialnih programov.

Po nenadni bolezni Anđelka Bendelje je marca 2015 predsednica postala Betka Šeligo Plavčak in letos dobila potrjen mandat še za naslednja štiri leta.

Društvo je v začetnih letih delovalo predvsem na socialnem področju, pri vključevanju invalidov v družabno življenje z različnimi srečanji in s športnimi igrami, prilagojenimi invalidom.

Predsedniki društva, od leve proti desni: Anđelko Bendelja, Betka Šeligo Plavčak, Joško Bajc

Z leti so se dejavnosti in področja delovanja širila, tako da društvo danes izvaja osem posebnih socialnih programov.

Za invalide pomemben projekt je društvo v sodelovanju z občino Rogaška Slatina intenzivno izvajalo v letih 2007-2008, ko se je velika pozornost namenjala vključevanju invalidov v vsakdanje življenje preko prilagajanja infrastrukture in odpravljanja ovir pri gibanju invalidov v našem turističnem kraju. Društvo je leta 2008 od Zveze delovnih invalidov Slovenije prejelo priznanje in občina Rogaška Slatina listino »Občina pomeni invalidov«.

V petdesetih letih delovanja je društvo organiziralo letna tradicionalna srečanja svojih članov na Boču. Kasneje so se srečanja razširila na društva invalidov Slovenije in Hrvaške, zaradi visokih stroškov so se v zadnjem desetletju srečanja organizirala na pet let.

Leta 2013, ob 45-letnici društva, je bilo na Boču 32. vseslovensko srečanje delovnih invalidov.

Letos, ob 50-letnici društva, pa je bilo 7. 7. 2018 na Boču 33. srečanje delovnih invalidov Slovenije.

Pod velikim šotorom se je ob Planinskem domu zbralo okrog 1000 invalidov iz vse Slovenije in petih društev iz Hrvaške.

Po uvodnem nastopu godbe na pihala Steklarne Rogaška se je odvijal uradni del, kjer so prisotne nagovorili predsednica ODI Zgornje Posotelje Betka Šeligo Plavčak, predsednik ZDIS Drago Novak in župan občine Rogaška Slatina mag. Branko Kidrič. V kulturnem programu je nastopila še folklorna skupina Minerali iz Rogaške, kvartet iz Šmarja pri Jelšah in humorist Gojko Jevšenak.

Najzaslužnejšim članom društva in ostalim, ki sodelujejo pri delu društva, so bila podeljena priznanja.

Po uradnem delu je bila pod šotorom sveta maša za vse pokojne člane društva, slovesnost se je nadaljevala z veselimi

druženjem. Za dobro vzdušje v popoldanskem času so se potrudili fantje ansambla STOP. Poleg veselega druženja so se invalidi pomerili v invalidskih športnih igrah, kjer so najboljši prejeli lepe pokale. Organiziran je bil pohod na vrh Boča, invalidi so svojo srečo preverili z nakupom srečke za bogat srečelov, ki so nam ga omogočili številni donatorji. Okrog 50 prostovoljcev društva v enakih, modrih majicah, je skrbelo, da je na Boču vse potekalo po načrtovanem scenariju. Svoj prispevek so dodali gasilci, varnostniki, ekipa prve pomoči, planinsko društvo, gostinsko podjetje in mnogi drugi.

ODI Zg. Posotelje je svoj zlati jubilej obeležilo tudi z Zbornikom, v katerem je predstavljena zgodovina in delovanje društva. Zbornik so sooblikovali številni naši člani s svojimi kratkimi zgodbami in vtisi o društvu.

Društvo brez članov seveda ne bi obstajalo, saj je osnovni namen združevanja ljudi zadovoljevanje skupnih interesov. Članstvo v našem društvu se je od začetnega množičnega vključevanja le počasi povečevalo, prišlo do številke 1200 in začelo počasi upadati. Konec leta 2014 je bilo število podobno letu 1969 – nekaj nad 900. V zadnjih letih smo uspeli trend upadanja obrniti in do danes je članstvo spet preseglo število 1100.

Ob zlatem jubileju društva smo hvaležni vsem prostovoljcem, še posebej poverjenikom, ki so od ustanovitve pa vse do današnjih dni namenili svoj prosti čas, svoje talente in dobro voljo v izboljšanje položaja invalidov, v vključevanje invalidov v različne dejavnosti za sprostitev in ohranjanje psihofizičnih sposobnosti.

Srčno upam in si želim, da bomo znali naše izkušnje prenesti na mlade, da bodo nadaljevali plemenito poslanstvo pomoči sočloveku.

Podeljena priznanja invalidom - prostovoljcem ODI Zgornje Posotelje

PLANINSKI DAN INVALIDOV – KOPE 2018

Stanislava Tamše

Na Kopah se invalidi tradicionalno zbirajo že 24 let, pred tem pa so se devet let srečevali na Uršlji gori in eno leto na Naravskih ledinah.

Za srečanja na Uršlji gori so se predstavniki koroških društev invalidov na koordinacijskem odboru dogovorili, da bodo v skladu z usmeritvijo glede izvajanja športno rekreativne dejavnosti ta srečanja organizirali vsako leto le za težke invalide s telesno okvaro.

Prvo takšno srečanje je bilo izvedeno 13. julija 1985, udeležilo pa se ga je 147 težkih invalidov. Vsi udeleženci so bili enotnega mnenja, da je bilo to srečanje na gori zelo lepo in prijetno. Še posebej so bili zadovoljni tisti, ki bi brez takšne organizacije sami na goro ne mogli prispeti, to so bili invalidi, vezani na invalidske vozičke, na bergle in tisti, ki so imeli težave z dihalo ali srcem. Marsikomu so spolzele solze sreče po obrazu, saj so imeli z Uršlje gore čudovit razgled na okoliške gore in v dolino, na RTV oddajnik Plešivec in tudi cerkev sv. Uršule, najvišje postavljeno cerkev na Slovenskem.

Dostopnost na Uršljo goro, ki leži na 1699 m nadmorske višine, pa je bila zelo zahtevna. Težke invalide in tudi hrano so lahko pripeljali na vrh gore le s terenskimi vozili – džipi. In ker je na ta srečanja prihajalo iz leta v leto vedno več invalidov, tudi manj težkih, je KOO DI za Koroško pričel iskati novo lokacijo, ki bo za vse invalide lažje dostopna. Odločili so se za Kope na Pohorju, ki so nekoliko nižje in tudi dostopne z avtomobili. Tako so leta 1995 prvič organizirali srečanje in povabili na Kope tudi ostala društva invalidov, člane ZDIS. Od takrat so ta srečanja tudi bolj množična, saj se vsako leto pridruži še kakšno novo društvo.

V sklopu aktivnosti: »50 let ZDIS - PRAZNUJEMO PRETEKLOST, IZBOLJŠUJEMO PRIHODNOST« je 4. avgusta 2018 v organizaciji Društva invalidov Slovenj Gradec na Kopah potekalo že 34. tradicionalno srečanje delovnih invalidov, ki se ga je udeležilo okrog 3000 invalidov iz 35 društev, članov ZDIS. Avtobusi in zasebna vozila so pričeli na Pohorje prihajati že v zgodnjih jutranjih urah in vse do 10. ure, dokler se ni pričel uradni del programa. Razporedili so se v dva šotora, na pokrito teraso pri Grmovškovem domu in pri Centru Kope, in bili tako zaščiteni pred sončnimi žarki, seveda pa v primeru slabega vremena tudi pred dežjem.

Tako kot vsa pretekla leta, ko so v kulturnem programu sodelovali že različni izvajalci od pevk in pevcev, folkloristov, gledaliških igralcev, učencev iz osnovnih šol z glasbenimi

nastopi z različnimi instrumenti, plesalcev in humoristov, so tudi na tem srečanju na samem začetku uradnega dela v kulturnem programu nastopile Ljudske pevke Lastovke in zapele dve narodni pesmi, nato pa je zaigral še Harmonikarski orkester KD Prežihov Voranc iz Raven na Koroškem. Po končanem kulturnem programu sta udeležence najprej pozdravila in nagovorila direktor družbe Vabo, d.o.o. Boštjan Paradiž in Stanislava Tamše, predsednica DI Slovenj Gradec. Tamšetova je še posebej pozdravila vabljene goste: Draga Novaka, predsednika ZDIS; mag. Tanjo Hočevnar, sekretarko ZDIS; župana MO Slovenj Gradec Andreja Časa; župana Občine Mislinja Bojana Borovnika in slavnostnega govornika Vladimira Kukavico, direktorja FIHO. Vse prisotne pa je še seznanila s celotnim programom in predstavila pomen tega srečanja, kot sledi v nadaljevanju tega prispevka, ter jim zaželela prijetno medsebojno druženje.

Nato so na prireditveni oder stopili še ostali gosti, najprej župan MO Slovenj Gradec Andrej Čas, ki je po pozdravu naštel prizadevanja občine, da bi postala še bolj prijazna za vse občane in občanke. Zvezi delovnih invalidov Slovenije pa je čestital ob njihovi 50-letnici delovanja ter izročil predsedniku ZDIS Dragu Novaku priznanje MO Slovenj Gradec.

Tudi župan Občine Mislinja Bojan Borovnik je po pozdravu dejal, da so v občini že pričeli odpravljati ovire za invalide in da bodo na tem področju z deli še nadaljevali. Govor predsednika ZDIS Draga Novaka je potekal s poudarkom na 50 let ZDIS in o tem, da je to srečanje namenjeno druženju, vendar pa s tako množično udeležbo invalidi izrazimo tudi pripadnost, ki vedno bolj pomeni tudi družbeno moč in kaže, da predstavljamo resno partnerstvo v civilnem dialogu, ki ga v državi ni mogoče prezreti. Dodal je še, da »hočemo invalidi samo enake pravice in možnosti kot drugi državljani, ne pa usmiljenja ali diskriminacije.«

Slavnostni govornik Vladimir Kukavica, direktor FIHO, pa je po pozdravu navedel razloge za zmanjšanje financiranja invalidskih in humanitarnih organizacij ter podal vzroke, kot so vplačila iger na srečo v tujino in uvedba davka.

Po končanih nagovorih so bili pred prireditveni oder iz prisotnih društev povabljeni po en najstarejši član/ica, ki so prejeli spominska darila. Darila vsako leto prav za ta namen naredijo udeleženske delavnic ročnih del, podelila pa sta jih predsednik ZDIS in predsednica društva. Po podelitvi so prisotni za spomin naredili še skupinsko fotografijo.

V nadaljevanju programa je sledila sv. maša pri kapelici sv. Ane, ki ji invalidi radi prisostvujejo. Sv. mašo sta darovala

šentiljski župnik Tine Tajnik in dr. Marjan Turnšek, upokojeni mariborski nadškof. Kot vsako leto sta tudi tokrat najstarejšemu prisotnemu invalidu in invalidki podelila steklenici kvalitetnega vina.

Vsako leto organizira društvo na Kopah tudi športno družabne igre, kot so metanje alke, krogov, pikado, holcarijada (žaganje hlodov) in postavljanje in kurjenje kope. Tudi letos so se tisti invalidi z najmanj treme v velikem številu prijavili na te igre ter se preizkusili v metanju alke, krogov in pikadu. Po končanem tekmovanju je bila razglasitev rezultatov in podelitev pokalov tako v moški kot v ženski konkurenci, po podelitvi pa je sledilo še skupinsko fotografiranje.

Že drugo leto je v program vključena tudi vožnja s štirisedežnico, ki pelje na sam vrh Velike Kope, kjer se nahaja 13 energijskih točk, ki blagodejno vplivajo na zdravje in počutje. Ker pa nam je bilo vreme zelo naklonjeno, saj je bil lep sončen dan, so se lahko invalidi tudi tokrat popekljali na vrh, od koder so imeli lep razgled na vse strani: na Svinško planino in Golico v Avstriji, obmejna Košenjak in Kozjak, Črni vrh in Roglo, Paški Kozjak, Graško Goro, Goro Oljko, Posavsko hribovje in Golte ter na Uršljo goro, Peco, Savinjske Alpe in Mislinjsko dolino s Slovenj Gradcem. Nazaj do prireditvenega prostora pa so se nekateri vračali tudi peš (en kilometer hoje) in si med potjo ogledali prelepo Petelinje jezero in ZOO, v katerem se nahajajo različne vrste živali. Sproščeno druženje invalidov privabi na Pohorje vsako leto tudi prelepa in raznolika narava. Nekaj udeležencev, ki premorejo še dovolj energije, se je podalo tudi na pohod na Črni vrh, najvišjo točko Pohorja, in naprej po nezahtevni poti do Ribniške koče. Med potjo so si nabrali tudi zdravilna zelišča in brusnice, ki so avgusta

na tem delu Pohorja še polne. Tisti pa, ki so ostali na prireditvenem prostoru, so se lahko sprehodili mimo stojnic in tudi kaj kupili, organiziran je bil srečelov z lepimi dobitki, nekateri pa so se v šotoru ob živi glasbi ansambla Okej veselo zavrteli. To je bil tudi čas za medsebojno druženje in sklepanje novih prijateljstev, saj se na takšnih srečanjih vezi prijateljstva še bolj krepijo.

Prišel pa je trenutek, ko so se posamezna društva iz najbolj oddaljenih krajev pričela poslavljati, za njimi pa čez nekaj časa še ostala društva. Izrekli so nam veliko pohval in čestitali za tako dobro organizacijo. To pa je bila tudi nagrada za naš trud, kajti z organizacijo tega dogodka je bilo kar veliko dela, kar vedo le tisti, ki so kadarkoli organizirali kakšen večji dogodek, in se hkrati zavedajo, koliko energije in vloženega truda je potrebno za izvedbo takšnega dogodka. Pa vendarle nam ni pretežko, celo počaščeni smo, da smo organizator enega največjih množičnih srečanj delovnih invalidov v Sloveniji. S to organizacijo bomo z veseljem nadaljevali tudi v prihodnje, kajti zavedamo se, da takšna srečanja poleg druženja, športa in rekreacije za ohranjanje psihofizičnega zdravja marsikateremu invalidu pomagajo pri obvladovanju stresa in proti nastanku drugih zdravstvenih težav in bolezni, obenem pa zmanjšajo tveganje za poslabšanje stanja invalidnosti.

Veseli nas, drage invalidke in invalidi, da ste se imeli lepo na tem srečanju – ob dobri hrani in pijači ter sodelovanju v programih, ki smo jih pripravili samo za vas –, in ste se zadovoljni vrnili nazaj na svoje domove. Vsem društvom pa, ki se vsako leto vračajo na to srečanje, se prav lepo zahvaljujemo in si hkrati želimo, da se nam pridruži še kakšno novo društvo na tem množičnem srečanju.

Ljudske pevke »Lastovke«

Športne igre invalidov

Športne igre invalidov

Vladimir Kukavica, direktor FIHO in Stanislava Tamše, predsednica DI Slovenj Gradec

Andrej Čas, župan MO Slovenj Gradec je podelil priznanje občine Slovenj Gradec Zvezi delovnih invalidov Slovenije

Kapelica Sv. Ane

ZAKAJ JE NUJNA AVTONOMIJA INVALIDSKIH ORGANIZACIJ?

Goran Kustura, glavni tajnik NSIOS

Sodobna civilna družba, to, čemur rečemo nevladne organizacije, je nastala kot stranski učinek privatizacije nekoč javnih storitev v ZDA in Veliki Britaniji v 1980-ih. V 40. letih razvoja je t. i. tretji sektor postal industrija z enormnim finančnim obsegom in nezanemarljivim političnim vplivom, a če je bila nekoč za civilno družbo značilna nevladniška mentaliteta, celo uporništvo, v zadnjem desetletju prihaja do vedno večje povezanosti nevladnega sektorja in oblasti, sploh v okoljih, kjer je država tudi glavni financer civilne družbe in nevladnih organizacij (NVO).

Pred nekaj tedni je Slovensko društvo evalvatorjev objavilo vmesno vrednotenje projektov v okviru razpisa Ministrstva za javno upravo za krepitev zmogljivosti NVO, v katerem ugotavlja, da "je samo ena od 17 struktur NVO, kolikor jih je pridobilo sredstva Ministrstva za javno upravo (MJU), navedla, da je glavni cilj strukturne krepitve povečanje vključevanja javnosti in opolnomočenje civilne družbe. Vse ostale, vključno z MJU, pa vidijo glavni namen krepitve struktur NVO v jačanju njihovega sodelovanja s strukturami oblasti. S tem je za mnoge sredstvo postalo cilj. Razumljivo je razvodenitev nasprotja med civilno družbo in oblastjo in prevedba tega nasprotja v strukturni odnos med oblastjo in finančno odvisnimi mrežami NVO pogodu državi, gotovo pa ni v skladu s temeljnim poslanstvom NVO ... Enako zaskrbljujoče v študiji vrednotenja je opažanje primerov preveč "pristnega" povezovanja interesov nekaterih struktur NVO s strukturami oblasti ... Če bi se zgodilo, da se strukture NVO oddaljijo od svoje civilnodružbene podlage, bi to nujno povzročilo, da bi tisti del civilne družbe, ki ga strukture NVO ne predstavljajo, postal še v drugo izključen, torej bi bil dosežen natančno nasproten učinek prizadevanj za povečanje vključenosti javnosti v odločitve javnih ustanov in povezavi z zagotavljanjem javnega dobra."

Učinki prestižnega razpisa MJU s prijavitelji, ki so elita slovenskih NVO, so torej natančno nasprotni želenim, sredstva, namenjena opolnomočenju civilne družbe, samo še povečujejo izključenost. Slovenskemu društvu evalvatorjev gre priznanje za pogum pri vrednotenju, preveč "pristno" povezovanje NVO z državo pa je za sedanjí čas tipično. V razmerah, kjer so kadri začeli prehajati iz nevladnega sektorja v zakonodajno ali izvršno oblast, kjer je država glavni financer NVO in kjer birokratizacija družbe terja profesionalizacijo NVO, je izredno težko ohraniti neodvisnost in kritično distanco in ni naključje, da se v med-

narodnem merilu NVO iz apolitičnih agentov spreminjajo v mehanizme za izvajanje mehke moči in politične agende držav financerk.

Za invalidske organizacije (IO) je finančna in politična neodvisnost nujnost. Roke, ki te hrani, ne grizeš, prizadevanja invalidskega gibanja pa so po definiciji do države kritična in zahtevna in brez neodvisnosti bi bila ost njihovega delovanja bistveno manj ostra. Neodvisnost IO izhaja iz finančne neodvisnosti, iz vira financiranja, ki v primeru IO ni proračunski, temveč je loterijski, na neki način celo lastniški, ki ni odvisen od rebalansov in fiskalnih prioritet in ki, konec koncev, ni odvisen niti od dobre volje in arbitrarnega odločanja trenutne oblasti. Če ne prej, se je življenjska pomembnost loterijskega sistema za uveljavljanje pravic invalidov pokazala ob finančni krizi 2008, ko je krčenje obsega financiranja IO skoraj čez noč ustavilo njihovo delovanje tudi v bogatejših članicah EU in tako zelo oslabilo invalidsko gibanje, da si še do danes ni opomoglo. V takih razmerah so v najboljšem primeru preživeli izvajalci storitev, ni pa več bilo nikogar, ki bi pripravil senčno poročilo o uresničevanju Konvencije ZN o pravicah invalidov, nikogar, ki bi izvajal temeljno zagovorništvo in bil legitimen partner v dialogu med državo in predstavniki invalidov.

Loterijski sistem slovenskih invalidskih organizacij je za slovensko invalidsko gibanje izjemna pridobitev in velja za zgled invalidskemu gibanju po celi Evropi, saj se lahko le mi in Španci pohvalimo s podobno rešitvijo. Poleg neodvisnosti gibanja je ta sistem velikemu številu slovenskih invalidov omogočil socialno aktivacijo in vključenost v meri, ki je ne dosega noben drug program.

Do nastanka loterijskega sistema oziroma sistema FIHO je prišlo zaradi več dejavnikov, vendar gre posebna zasluga za vzpostavitev in ohranitev te rešitve predstavnikom slovenskega invalidskega gibanja. In med temi v prvi vrsti pokojnemu predsedniku Nacionalnega sveta invalidskih organizacij (NSIOS) Borisu Šuštaršiču. Kot ugotavljajo že slovenski evalvatorji, je razvodenitev naravnega nasprotja med civilno družbo in oblastjo državi pogodu, zato nikoli ne more biti posebej naklonjena rešitvam, ki omogočajo neodvisnost, in sistem je bil od nastanka večkrat pod udarom trenutne dnevne politike. Generacija Borisa Šuštaršiča ga je uspela obraniti in ohranitev edinega neodvisnega vira financiranja je tudi med temeljnimi obveznostmi nove generacije.

Od Borisa Šuštaršiča smo se poslovili na žalni seji Državnega sveta 30. avgusta, kjer sem imel možnost žalni zbor nagovoriti z naslednjimi besedami:

Boris Šuštaršič je v invalidskem gibanju in celotni družbi pustil izjemen osebni pečat. V obdobju, ko je hiperinstitucionalizacija še povsem omejevala miselni okvir in osebni razvoj invalidov, je sebi in gibanju zastavil izredno ambiciozno pot in se podal nanjo s sebi lastno odločnostjo in premočrtnostjo.

Invalidom in gibanju je dal samozavest in pogum, da ne terjajo le socialnih transferjev, temveč da si izborijo opolnomočeno vlogo v družbi in realizirajo najbolj smeje cilje. V strokovnem smislu je uresničeval filozofijo neodvisnega življenja, preden je ta koncept sploh vstopil v naš diskurz in tudi, preden so te ideje postale praksa v najbolj razvitih državah.

Ko še nihče ni govoril o socialni aktivaciji, je izhajal iz podmene, da so invalidi predvsem državljani in ekonomski subjekti, za katere lahko kot družba največ storimo s tem, da jim pomagamo dobiti in ohraniti smiselno zaposlitev. Iz zaposlitve izhaja ne le finančna samostojnost in dejanska neodvisnost življenja, torej možnost sprejemanja samostojnih odločitev, temveč je tudi pogoj za osebno dostojanstvo in družbeno validacijo, ovrednotenje.

Boris je imel neko posebno karizmo, prezenco, navzočnost, podobno učitelju, ki vstopi v razred in vsi takoj obmolknejo, ne zato, ker bi se ga bali, ampak iz spoštovanja in vedenja, da se vsega loteva odgovorno, profesionalno in nikoli za svoj osebni interes. Dajal je občutek varnosti in predvidljivosti, tudi zato mu je uspevalo zelo raznorodne interese povezovati v enotno fronto in tudi zato so mu bili sodelavci vedno povsem lojalni.

Zanj je bila značilna popolna predanost delu in neuklonljiva sila volje, kar je sicer pomenilo veliko delovnih vikendov in večerov, toda Borisu nisi mogel reči ne. Za svo-

jo funkcijo v Nacionalnem svetu in drugih povezavah ni nikoli prejemal plačila, ni živel razkošno, ni si izplačeval dnevnic, na seje Evropskega invalidskega foruma in strokovne dogodke je tudi v najbolj oddaljene kraje potoval s kombijem, bival v Novotelu in hrano kupoval v trgovini, ne zato, ker si ne bi mogel privoščiti več, ampak ker je bil tak človek. V popolni neobremenjenosti s prestižem je pomembno odstopal od velike večine politikov.

Žal ni bil vedno pravilno razumljen ali interpretiran, tipičen primer je njegova domnevna pretirana obremenjenost s terminologijo, kot da bi šlo za zakrknjeno nenaklonjenost vsakršnim spremembam. Dejansko je menil le, da je poimenovanje pomembno, ker določa družbeno identiteto, da je termin invalid sporočilno jasen in vrednostno nevtralen in ga ni smiselno spreminjati na silo, predvsem pa, da bi morale biti morebitne terminološke spremembe stvar odločitve samih invalidov in ne vsiljene od zunaj.

Še bolj kot novodobne skovanke pa ga je motilo, ko se je v nekem obdobju pridevnik invaliden začel v javnem govoru, tudi med politiki in v tisku, pojavljati v prenesenem pomenu, z jasno negativno konotacijo, menil je, da lahko to vpliva na nezavedno in ovira odpravljanje predsodkov in stereotipov, ki jih je s svojim osebnim primerom tako uspešno rušil.

Boris Šuštaršič je imel izredno širok socialni krog, najožji krog pa je bil sestavljen večinoma iz sodelavcev in prijateljev, ki so bili z njim že desetletja, a ne izključno, in vsak je imel pri njem začetno pozicijo. Prav tako, in to je pomembno, ni nikoli razlikoval med invalidi in neinvalidi, čeprav bi bilo z njegovo življenjsko izkušnjo zelo lahko postati otok zagrenjenosti in izključevanja.

S svojo neizmerno življenjsko energijo in visokimi standardi je vplival na vse okoli sebe, zato smo vsi postali več in boljši, kot bi bili sicer, in to je eno največjih daril, ki jih da lahko človek drugim. In ko zdaj vstopamo v negotovo obdobje po njem, je vrzel ogromna.

ODBOR OZN ZA PRAVICE INVALIDOV - ZAKLJUČNE UGOTOVITVE V ZVEZI Z UVODNIM POROČILOM SLOVENIJE

Goran Kustura

I. UVOD

1. Odbor je obravnaval uvodno poročilo Slovenije (CRPD/C/SVN/1) na svojem 373. in 374. zasedanju (glej CRPD/C/SR.373 in 374), dne 22. in 23. februarja 2018. Te zaključne ugotovitve je sprejel na svojem 386. zasedanju, dne 5. marca 2018.

2. Odbor pozdravlja uvodno poročilo Slovenije, ki je bilo pripravljeno v skladu s smernicami Odbora za poročanje, ter se zahvaljuje Državi, kot stranki v postopku, za pisne odgovore (CRPD/C/SVN/Q/1/Add.1) na seznam spornih točk, ki jih je pripravil Odbor (CRPD/C/SVN/Q/1).

II. POZITIVNI VIDIKI

3. Odbor pozdravlja napredek, ki ga je dosegla Država pri izvajanju Konvencije, še posebej pa ceni sprejetje naslednjih zakonov in javnih politik oz. strategij:

- (a) Zakon o osebnih asistenci, leta 2017;
- (b) Akcijski program za invalide (2014-2022) ;
- (c) Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, leta 2012.

III. GLAVNA ZADEVNA PODROČJA ZASKRBLJENOSTI IN PRIPOROČILA

A. Splošna načela in obveze (členi 1-4)

4. Odbor je zaskrbljen zaradi:

(a) Nezdostne usklajenosti državne zakonodaje, politik in programov z določbami Konvencije in vztrajanje pri paternalističnem oz. pokroviteljskem pristopu v zvezi z invalidnimi osebami, kar je še poudarjeno z medicinskimi in dobrodelnimi modeli invalidnosti.

(b) Številnih definicij in določil o invalidnosti, ki niso v skladu z modelom invalidnosti na temelju človekovih pravic, še posebej definicij, ki so podcenjevalne ter poudarjajo »nezmožnost« oseb za sodelovanje v rednem izobraževanju, za neodvisno življenje in delo, na temelju njihove prizadetosti oz. oviranosti.

(c) Neustreznega prevoda Konvencije v slovenski jezik.

(d) Nezdostnega posvetovanja z invalidnimi organizacijami, za potrebe zagotavljanja njihovega smiselnega vključevanja v oblikovanje in izvajanje zakonodaje ter programov v zvezi z invalidnostjo; kot tudi zaradi poročil o zmanjšani avtonomiji oz. samostojnosti, nepristranskosti in finančni vzdržnosti Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji.

(e) Pomanjkanja zavedanja odločevalcev izvršilne in zakonodajne veje oblasti, kot tudi strokovnega in upravnega osebja, o obveznostih Države, kot jih določa Konvencija na vseh področjih življenja.

5. ODBOR PRIPOROČA, DA DRŽAVA:

(a) Izvede pregled lastne državne zakonodaje, politik in programov ter jih uskladi z določbami Konvencije; preveri naj tudi različne definicije invalidnosti v zakonodaji ter jih uskladi z modelom invalidnosti na temelju človekovih pravic.

(b) Pregleda in preveri uradni prevod Konvencije v Slovenski jezik, z namenom zagotoviti točnost v vseh dostopnih formatih.

(c) Zagotovi pravočasno, temeljito in celovito posvetovanje s predstavniškimi organizacijami invalidnih oseb v vseh stopnjah postopkov odločanja, še posebej pri oblikovanju, izvajanju in nadzorovanju zakonodaje, programov in ukrepov v zvezi z invalidnostjo, v skladu s pravicami, ki jih vsebuje Konvencija.

Država mora zagotoviti nepristranskost ter avtonomijo in trajnostno financiranje Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji, za potrebe uveljavljanja in izvajanja pravic invalidnih oseb, v skladu s Konvencijo;

(d) Zagotovi izobraževanje oz. usposabljanje o pravicah invalidnih oseb ter obveznostih Države v skladu s Konvencijo, za nosilce dolžnosti na regionalni in državni ravni, vključno s člani Državnega zbora in Vlade, sodniki in osebjem sodišč, zdravstvenimi delavci, socialnimi delavci, osebjem odgovornim za zagotavljanje pripomočkov za mobilnost ter drugo upravno in strokovno osebje.

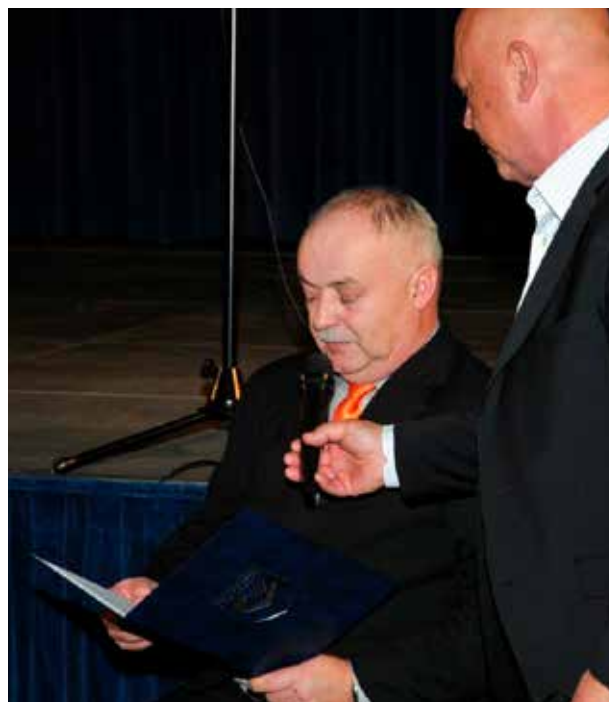
Država mora vzpostaviti takšno izobraževanje v tesnem sodelovanju s predstavniškimi organizacijami invalidov.

PODELITEV LISTINE »OBČINA PO MERI INVALIDOV«

občina Dobrna, 7. 12. 2018

Delovni sestanek v občini Dobrna

Dane Kastelic, Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije; Foto: Bojan Vrečer

Podelitev listine občini Dobrna: od leve proti desni: Rajko Žagar, predsednik projektnega sveta, Drago Novak, predsednik ZDIS, Dragica Mirnik, predsednica MDDI Celje; Foto: Bojan Vrečer

Listina »Občina po meri invalidov 2018« občini Dobrna; Foto: Bojan Vrečer

Udeleženci na podelitvi listine; Foto: Bojan Vrečer

Udeleženci na podelitvi listine; Foto: Bojan Vrečer

AKTIVNOSTI ZDIS OB 50 LETNICI DELOVANJA

- 1 Geslo ob praznovanju 50 letnice ZDIS se glasi:
»50 let ZDIS – PRAZNUJEMO PRETEKLOST, IZBOLJŠUJEMO PRIHODNOST«
- 2 Geslo se natisne na dopisni list ZDIS - zgoraj; in se uporablja v času trajanja aktivnosti: Geslo se natisne na mape ZDIS.
- 3 Naredi se transparent z geslom.
- 4 **Uradni začetek praznovanja 50 letnice delovanja ZDIS** je bil **12.5.2018** z 20. jubilejno revijo pevskih zborov ZDIS v Trbovljah.
- 5 »Pedagoška akcija« v letu 2018: Invalidi praznujejo, Invalidi in njihovi hobiji, Invalidi in leto kulturne dediščine.
- 6 Sestanek z DI, ki obeležujejo 50 letnico delovanja v letu 2018/2019, v decembru 2018.
- 7 Glasilo ZDIS v letu 2018 bo tematsko obarvano, glede na obletnico ZDIS.
- 8 Slavnostna seja organov ZDIS na ustanovni dan ZDIS – 16.januar 2019.
- 9 Mednarodna razstava ročnih in umetniških del invalidov ZDIS v Slovenj Gradcu od 11. – 15. aprila 2019.
- 10 Delavnica ročnih del ZDIS v letu 2019: izdelava vabil za slavnostno akademijo.
- 11 Slavnostna akademija ZDIS s slavnostnim govornikom predsednikom RS gospodom Borutom Pahorjem 6. junija 2019. Na slavnostni akademiji se podeli do 5 odličij ZDIS po Pravilniku o priznanjih ZDIS.
- 12 Usposabljanja ZDIS v letu 2019: posamezna tema delavnice oz. predavanje na temo zgodovine in dela ZDIS, okrogle mize.
- 13 Športna tekmovanja ZDIS v letu 2019: na območnih tekmovanjih in državnih prvenstvih v izvedbi DI ZDIS se razobesi zastava ZDIS in transparent z geslom.
- 14 Izdaja publikacij v letu 2019: dopolnitev in prenova knjige: Zveza delovnih invalidov in mreža članov – društev invalidov.
- 15 Izdaja publikacij v letu 2019: dopolnitev in prenova knjige: priročnik pri projektu »Občina po meri invalidov« in izvedba posveta z občinami, prejemnicami listine.
- 16 Na treh največjih srečanjih invalidov, članov ZDIS – Boč, Kope in Logarska dolina se obeleži 50 letnico ZDIS tako, da je na kraju dogajanja izobešena zastava ZDIS; transparent z geslom; govor predsednika ZDIS s poudarkom na 50 letnici ZDIS.

S srečanjem v Logarski dolini v letu 2019 se praznovanje 50 letnice ZDIS zaključí.

